श्रीकृष्णायनमः ॥ ॐ नमोक्षराक्षरा ॥ चतुरचित्तबोधचंद्रा ॥ जनार्द
नासुरेंद्ररुंद्रा ॥ ज्ञाणनरेंद्रानिजबोधा ॥ १ ॥ तुझिकरिताचिगोष्टि ॥ प्र
गटसिपाठिपोटि ॥ सन्मूखरसाळीदृष्टि ॥ हृदयगांठिछेदुनी ॥ २ ॥ छेदु
नीविषयेवासना ॥ स्वयेप्रकटसिजनार्दना ॥ भावअभावभावना ॥ नेदि
सिमनाआतळो ॥ ३ ॥ आतळताचितुसेचरणि ॥ तेणेआकळलेराहेमन ॥
सहजेदेसिसमाधान ॥ आनंदघनअच्युता ॥ ४ ॥ ऐसियाजिगुरुनाथा ॥
समसाम्यचरणिमाथा ॥ पुढीलपरिसावीजिकथा ॥ जेथेवक्ताश्रीकृष्ण
॥ ५ ॥ उद्धवेविनवीलियावरि ॥ कृपाकळवळलाश्रीहरि ॥ नीजज्ञाणआ
तिविस्तारि ॥ बोधकुसरीसांगतु ॥ ६ ॥ होतेकृष्णाच्यामानसि ॥ मजगेलि
यानिजधामासि ॥ मासेनिजज्ञाणकोणापासि ॥ आतियेलेसिटवावे ॥
॥ ७ ॥ तवदेखिलीउद्धवाचिअवस्था ॥ सुखजालेश्रीकृष्णनाथा ॥ वैराग्य
युक्तउपदेशिता ॥ होयसर्वथानिजज्ञाण ॥ ८ ॥ एवंवाचवावयाउद्धवासि
कृष्णब्रह्मज्ञाणउपदेशि ॥ शापनबाधिब्रह्मवेत्त्यासि ॥ हेतुहृषिकेशीजाण
तु ॥ ९ ॥ ब्रह्मउपदेशाचितातवरि ॥ उपदेशुजाणेजगजेरि ॥ वैराग्यउपजवी

उराउरी। जेणें पडे मिठि निजतत्त्वीं॥१०॥ नकळतां वैराग्य पदारसण। उपदेशुं केला तो
वृथा जाण॥ हें श्रीकृष्ण जाणोनि पूर्ण। वैराग्यविंदान बोलतु॥११॥ पहिले उद्धवा
च्या बोलासि। अनुमोदन दे ऋषिकेशि॥ तेणें अन्वयें सावकासि। ज्ञानवैराग्य
त्यासि सांगतु॥१२॥ श्लोक॥ श्रीभगवानुवाच॥ यदात्थ मां महाभाग तच्चिकी
र्षितमेव मे। ब्रह्मा भवो लोकपालाः स्वर्वासं मेऽभिकांक्षिणः॥२॥ टिका॥ जो वे
दाच्या वेदवक्ता॥ जो ज्ञानियांचा ज्ञानदाता॥ तो कृष्णु म्हणे भाग्यवंता॥ एकनि
॥२॥ ज भक्ता उद्धवा॥१३॥ जें तु बोलिलासि नावेक्षत॥ ते वचन तुझे सत्यसत्य॥ तें चि ॥२॥
माझे मनोगत॥ जाण निश्चित निर्धारीं॥१४॥ माझी प्रवस्था जाऊं निजधामा। लाग
लि ब्रह्मादि देवां सकळां॥ येथें आले होते मिळोनि मेळा॥ लोकपाळां समवेत॥१५
ये उनी मासी घेतली भेटी॥ अपेक्षा जे होती पोटी॥ पुसिलि माझ्या प्रयाणाची गो
ष्टी॥ जे गोलु जमो टि अवस्था॥१६॥ म्या वेगीं यावें वैकुंठा॥ हें समस्तांसि उत्कंठा॥ आ
दि करुणी नीचकंटा॥ सुरवरिष्ठा होत असे॥१७॥ श्लोक॥ मया निष्पादितं ह्यत्र
देवकार्यमशेषतः॥ यदर्थमवतीर्णोऽहमंशेन ब्रह्मणार्थितः॥३॥ टिका॥ ब्र
ह्मा लागी ब्रह्ले निग्रार्थिले॥ ते देवकार्य म्या संपादिले॥ अवतार नर नारायण धरिले

जेथ्रवदिधलेबधिमद्रा॥२८॥ जेथ्रकनीरमावण॥ दोघामाजिनाहीजाण॥ कृ
ष्णाआणिशंकर्षेना॥ येकात्मनानीजांघे॥ २९॥ श्लोक॥ कुलंवैशापनिर्दग्धं नं
श्यन्योन्यविग्रहात॥ समुद्रः सप्तमेन्हेतांपुरींच प्लावइष्यति॥ ॥ ॥ टि
का॥ उरलेंअसेंआमुचेंकुळ॥ शापनिर्दग्धकेवळ॥ अन्योन्यविग्रहासकळ॥ स
मळमूळनाशिल॥ ३०॥ तुम्ही मागोनीसमुद्रासि॥ म्यारचिलेंद्वारकेसि॥ मजगेली
यानीजधामासि॥ तोसातवेदीवसीबुडवील॥ ३१॥ श्लोक॥ यर्ह्येवायंमयात्य
क्तोलोकोयंनष्टमंगलः॥ भविष्यत्यचिरात्साधोकलिनापिनिराकृतः॥ ४॥
टिका॥ आरकउद्धवाहितगोष्टि॥ म्यासोडिलियाहेसृष्टि॥ योडियाचिकाळापाटि
अतिपापदृष्टिजनहोति॥ ३२॥ अधमेंवाढेलप्रबळ॥ लोकहोतिनष्टअमंगळ॥
तेअमंगळतेचेंमूळ॥ एकसमूळसांगेन॥ ३३॥ मजनांदतायेसृष्टि॥ कलिउघडु
नसकेदृष्टि॥ मजगेलियापाठि॥ तोउटाउटीवाढेल॥ ३४॥ कलिवाढेलअतिवि
षम॥ ब्राह्मणसांडितीलस्वधर्म॥ स्वभावेनावडेदानधर्म॥ क्रियाकर्मदंभार्थे॥
॥ ३५॥ श्लोक॥ नवस्तव्यंत्वयैवेहमयात्यक्तेमहीतले॥ जनोधर्मेरुचिर्भद्र भ
विष्यतिकलौयुगे॥ ५॥ टिका॥ म्यासांडिलेमहितळि॥ प्रबळवाढेलकलि॥ तु

॥२॥ वाआ।ळिधिनिधि जेता कांचो॥ जवतो कलि नातवे॥२६॥ कलि आत खेळडे ॥२॥
का॥ जनीअधर्म वाढे लेतेव्हा॥ कुविरोध्या उठती हावा॥ सैंघधावा निंदेच्या॥२७
नलने स्वार्थाची कवडि॥ परि करिति निंदे घिया कोडि॥ ऐसि कलीयुगी वस्ती॥
कुडि॥ तुवा अर्धघडि न ऱ्हावे॥२८॥ श्लोक॥ त्वंतु सर्वं परित्यज्य स्नेहं स्वजनबंध
षु॥ मय्यावेश्य मनः सम्यक् समदृग्विचरस्व गां॥८॥ टिका॥ उद्धवा तुयाला
गी॥ येथु न निगनिग वेगी॥ येकला घिउं गोवंगी॥ होता लागी सर्वथा॥२९॥ धन
धान्य संमृद्धिसि॥ सांडावे स्वजन स्वगोत्रासि॥ माता दुहिता नीजबंधुसी॥ स्त्रिपु
त्रासि त्यजावे॥३०॥ स्नेहे होटेनु नीघरद्वारी॥ जरी तु नीघासि बाहेरि॥ तरि त्तो या गु
चिभारी॥ अनर्थाकरि होइल॥३१॥ आधि सम्यक स्नेहो सांडावा॥ पाठी अभिमानु
हीदंडावा॥ वासना जटा क्षुरमुंडावा॥ मग सांडावा आश्रमु॥३२॥ म्हणसि स्नेहो कै
सेनि सांडे॥ अभिमानु कैसेनि दंडे॥ हे तु जवारेल साकडे॥ तरी रोकडे परियेसे॥
॥३३॥ माझे स्वरूप जे सर्वगत॥ तेथ ठेउनियां चित्त॥ सावधाने सुनिश्चित॥ राहवे
सतंत निजरूपी॥३४॥ तये स्वरूपी चित्ता॥ निर्धारेसी धारणा धरिता॥ नीज भा॥
वे तन्मयता॥ तद्रूपता पावेल॥३५॥ तेथ सैमसाम्य समस्त॥ समता पावेल चित्त

तेणेसमभावेनिश्चित।जेथिच्यातेथराहावे॥३६॥आधिगराश्रमातेत्यागावे॥
मगम्हणसिम्याकोठेराहावे।ऐसेमानेलस्वभावे।तेविखिबरवेपरियेसें॥३७॥ भंगी
जडकीडीमूढ।ध्यानेतद्रूपजालीदृढ।अभ्यासिकाहीनाहीअवघड।तोअभ्या
सदृढविषईकेला॥३८॥मासेस्वरूपसाणघन।ध्याताजीउस्वयेसज्ञाण।याछि
तिकरिताध्यान।सहजेजाणतद्रूप॥३९॥स्वरूपसमसाम्येसमदृष्टि।समभावे
स्थिरेभ्रष्टि।नीवासस्थानाचीआटाटि।सर्वथापोटिनधरावी॥४०॥जेथेआ
त्मकाव्यवस्तीघडे।साटयाचाअभिमानुचढे।वस्तीस्थानएसेकुडे।वस्तीचेसां
कडेसर्वथानधरी॥४१॥तुचिसर्वीसर्वगतहोसि।सर्वाधारसर्वदेशि।एसाभीह
उनिमजपावसि।नहाल्लतायेसिनिजधामा॥४२॥मजनीजधामान्यावे।होतेप्रा
र्थिलेउद्धवे।तेनीजबोधस्वभावे।स्वयेकेशवेसांगीतले॥४३॥नकरिताहेउपाये
स्थिति।सर्वथानघडेमाझीप्राप्ति।मगतुनीजधामाप्रति।केवीपागतियेसिल॥४४
गरुडिवाहेनीवेगेसि।न्यावेनीजधामाम्हणसी।गतीतेथेनाहीपाखासि।गम्यग
रुडासितेनव्हे॥४५॥सांडुनीउनयपक्षासि।साधकपावतिमद्रूपासि।पक्षाभिमा
णअसेगरुडासि।गम्यत्यासितेएेनव्हे॥४६॥म्हणसिन्यावेघेउनिखांदि।तरिमज

खांदुचिनाहीअश्रद्धि॥तुजनसंडीताअहंबुद्धि॥गमनसिद्धितेथेनाही॥४७॥नया
गिताअहंभावस्थिति॥केलानानाउपाययुक्ति॥तेणेनीजधामाप्राप्ति॥नव्हेगति
सर्वथा॥४८॥जेजेदेखसिसाकार॥तेतेजाणपानश्वर॥तेविषइच्छानिर्धार॥करी॥
साचारनिजबोधी॥४९॥श्लोक॥यदीदंमनसावाच्याचक्षुर्भ्यांश्रवणादिभिः॥
नस्वरंगृह्यमाणंचविधिमायामनामयं॥७॥टिका॥जेजेदृष्टिदेखिले॥तेतेद
श्यदेवाचिले॥जेजेश्रवणागोचरजाले॥तेहिवाचिलेशब्दहि॥५०॥जेजेवाच्याव
॥२॥ दे॥तेतेवाचिजेजल्पवादे॥वाचिकसांडिलेवेदे॥नेतिशब्दबोलिला॥५१॥जे ॥२॥
जेसंकल्पाअकळले॥तेतेविकल्पीतपेजाले॥जेजेअहंकारउमाले॥तेते
वाचिलेचिडातिये॥५२॥जेजेइंद्रियगोचर॥तेतेजाणपानश्वर॥हेनित्या
नित्यविचार॥केलेखरेनिश्चित॥५३॥तोहिनित्यानित्यविवेकु॥जाणण्या॥
निश्चितमाइकु॥एवंमायामयहालोकु॥करीसंकल्पुअष्टित॥५४॥जेधडा
क देखसिसंसार॥तेधडामाईमेवहार॥हाबोधखतुसत्यार॥धैर्येनिर्द्धार
धरुनिया॥५५॥जैसिस्वप्नीचिराणीव॥केवळभ्रमाचीजाणीव॥तैसेचिहे
जाणसर्व॥भववैभवविलास॥५६॥श्लोक॥पुंसोयुक्तस्यनानार्थोभ्रमः॥

सगुणदोषभाक् ॥ कर्माकर्मविकर्मेतिगुणदोषधियोभिदा ॥ ८ ॥ टीका ॥
परमात्मेनसिविभक्त ॥ तोपुरुषबोलिजेअयुक्त ॥ त्यासीनानाहेभेदुभास
ता ॥ निजनिजत्वविसरोनि ॥ ५७ ॥ याविसरत्वेनिवल्लासे ॥ मिथ्याभेदुसत्य
ऐसेभासे ॥ याभेदत्वेनिश्रवेशो ॥ अवश्यदिसेगुणदोषु ॥ ५८ ॥ जरिभेदुचिनाहि
तरिगुणदोषुतोपाहि ॥ दोसावयाराखोनाहि ॥ मृद्वाच्यावाटासर्वथा ॥ ५९ ॥ या
लागीभेदत्याउद्धरी ॥ गुणदोषहरछिउरी ॥ तेथकर्माकर्मत्रिपुटी ॥ भेदद्दष्टिर
सावे ॥ ६० ॥ भेदेथोरकेलेविश्राम ॥ कर्मअकर्मविकर्म ॥ जन्ममरणदिधर्म ॥ नि
त्यकर्मप्रकाशि ॥ ६१ ॥ अकर्मविकर्मनरकयातना ॥ काम्यकर्मेस्वर्गुजाणा ॥
कर्मेचिकरूनीकर्ममोचना ॥ समाधानायाबीजे ॥ ६२ ॥ येथलक्षणसीकर्मको
ण ॥ अकर्माचेकायलक्षण ॥ विकर्माचाकवणगुण ॥ तेहिसंपूर्णपरियेसि ॥
६३ ॥ कायावाचाअथवामन ॥ करिजेतितुकेकर्मजाण ॥ सूक्ष्मस्फूर्तिचेजेमा
न ॥ तेमूळजाणकर्माचे ॥ ६४ ॥ मनसावाचादेहि ॥ सर्वथाकर्मबीजनाहि ॥ अक
र्मलक्षणजेतेणहि ॥ नपडेराहदेहवंता ॥ ६५ ॥ जेकर्मावेगळेसर्वांगे ॥ जेथकर्म
लावितांहिनलगे ॥ जेनद्वैककर्मटाळोगे ॥ तेजाणसर्वांगेअकर्म ॥ ६६ ॥ विधिनि

बधजोडपाडे ॥ जेथ विशेष कर्म वाढे ॥ विकर्में यातें लागे घडे ॥ थोरसा कडे
वैयाचें ॥ ६७ ॥ कर्म सर्व साधारण ॥ तेंचि विकारातें पावलें जाण ॥ जरी तें विधि-
वि निषध दारुण ॥ कैंमें जाणतें लागी जें ॥ ६८ ॥ जो विधिसि नातुडे ॥ निषेधाचे अं
गत्वढे ॥ करीतां चुकेटाके विकर्म पडे ॥ तो हि रोकडे निविधचि ॥ ६९ ॥ ऐसें कर्मा विका
रलें ॥ तें विकर्म पदें वाखाणीलें ॥ एवं कर्माकर्म दावीलें ॥ विभाग म्हणतु जवगी
॥ ७० ॥ जीवासि अविद्या कत प्रति ॥ यास्तीं कर्में अविद्याके होति ॥ श्रीधरव्या-
ख्यानाचि युक्ति ॥ तें हि त्रपपति परियेसा ॥ ७१ ॥ अविद्याच्छन्न जीव परम ॥
॥ ४ ॥ त्यासि नित्य क्रिया तें चि कर्म ॥ निया निराकरण ॥ विकर्म तें निषिध ॥ ७२ ॥ ऐसी ॥ ४ ॥
कर्मो विकर्में त्रिपुटि ॥ भेदानुरूप वाढवी भ्रष्टि ॥ तेथ गुणदोषबुद्धिचा पे-
टि ॥ भेदद्दष्टि वाढती अर्से ॥ ७३ ॥ अभेदी भेदु कैसा उरि ॥ जो जाणे गुणदोषा-
नां देहद्दष्टि ॥ विधिनिशेधि पाडिगाटि ॥ तो हि गोष्टी परियेसे ॥ ७४ ॥ पुरुषु येकु
येकला असे ॥ तोचि मणों रथ पूजें बैसे ॥ ध्येय ध्याता ध्याण निसे ॥ वाढवी-
ती सें भेदाचें ॥ ७५ ॥ तेणें नानापरिचे उपचार ॥ पूजासामग्री संभार ॥ ऐसा ये
कपासि अपार ॥ भेदु साक्षार वाढवी ॥ ७६ ॥ तेथ ध्येय उत्तम लागणें जाण ॥ ध्या-

तानीस्य होये आपण॥ तरंगे ध्यान गौण॥ गुणदोष जाण वाढवी॥८७॥ ध्याणि
गुणदोष विचित्र॥ ध्येय लक्षणे परम पवीत्र॥ ध्याता आपण होय अपवित्र॥ शो
चस्यार दोष हे॥८८॥ एवं ध्याना चिये दृष्टि॥ आपण चि आयुला पोटी॥ गुणदो
षाचि त्रिपुटी॥ भेद दृष्टि वाढवी॥८९॥ ध्येय ध्याता ध्यान॥ अवघे चि असे
आपण॥ तें सांडुनिया जाण॥ गुणदोषलक्षण वाढवी॥९०॥ उद्धवा हे अवघी
सृष्टि॥ वाढविली असे भेद दृष्टि॥ तेणे भेदें उठाउठी॥ कर्मे त्रिपुटी वाढविली
॥९१॥ जव जव भेदाच्या जिंकाव्या॥ जव जव विषयांच्या सोहवा॥ पाळिजे इंद्रिया
चा लळा॥ तव तव आगळा संसार॥९२॥ सर्पा सि पाजिले पियूष॥ ते चि परत्ते
नि होये विष॥ तैसे इंद्रियां जव जव दिसे सुख॥ तव तव दुःख भोगिजे॥९३॥ श्लो
क॥ तस्माद्युक्तेंद्रियग्रामो युक्तचित्तः इदं जगत्॥ आत्मनीक्षस्व विततः मा
मानं मय्यधीश्वरे॥१२॥ टिका॥ यालागी इंद्रियांच्या द्वारीं॥ विषयो भेदावे चतुरी॥
जेवी वीषे रांधिली क्षिर धारी॥ तैसा डिजे दुरी न चाखता॥९४॥ मध मधीत अंब
तफळे॥ वरि सर्पे घातलिया गरळे॥ ते न सेवी ति काउळे॥ सेवनी कळे निज घा
तु॥९५॥ तैसे सेवितां विषयासि॥ कोण गोडि मुमुक्षासि॥ प्रतिपदी आत्मघाता सि

अहिर्णीसिदेखता ॥ ८६ ॥ आत्मघातु न देखती ॥ ते विषइ विषयें सेविति ॥ जैसि दीवा
भिताम धम्रराति ॥ असत्ता गमस्ति माध्यान्हि ॥ ८७ ॥ तैसे विषयें सेवन ॥ मुमुक्षा ॥ सो
घडे जाण ॥ तरी न चुके जन्ममरण ॥ आत्मपतन तयाचे ॥ ८८ ॥ ह्मणोनि प्राणियाची
स्थिति ॥ विषयाचरी निश्चिति ॥ विषयें युगे के वीरा होति ॥ ते सुगमसिस्थिति अव
धारी ॥ ८९ ॥ असता इंद्रियाचा नेम ॥ करि चित्ताचा उपरम ॥ ऐसा देहि परि
सुगम ॥ उत्तमोत्तम महायोगु ॥ ९० ॥ इंद्रिये असो तु विषयावरि ॥ मन लरि घो
॥५॥ नेदिया नितरि ॥ हा हियागु सर्वोपरि ॥ योगेश्वरि बोलिजे ॥ ९१ ॥ मनासि
विषयाचे बळ ॥ विषयें ध्यासे तेच पळ ॥ न रहे ह्मणोनि ते निश्चळ ॥ एकस ॥५॥
मूळ उपावो ॥ ९२ ॥ माझे स्वरूप सर्वगत ॥ मना बाहेरि आणि आत ॥ जेथ जे
थ जाइल चित्त ॥ तेथ तेथ ते असे ॥ ९३ ॥ मन वेगळे जावयासि ॥ ठावो नाही
पै चित्तासि ॥ स्वदेशि हो परदेशि ॥ अहिनिशि मज आंतु ॥ ९४ ॥ ऐसे निज रू
प सतत ॥ पाहता थोर खेळ चित्त ॥ त्या चित्ता माजि आद्यंत ॥ पाहे समस्त
हे जग ॥ ९५ ॥ अथवा जीवस्वरूप तुझे चांग ॥ त्यामाजि पाहाता हे जग ॥ ज
गचि होइल तुझे अंग ॥ अति निर्व्यंग निश्चित ॥ ९६ ॥ चर आणि अचर ॥ ज

हाणेकाष्ठोरे॥ जीवरूपिसवीस्तरे॥ पाहे निर्धारे हे जग॥९७॥ लक्षणासि जी
वर्तोयेकदेशि॥ त्यामाजिकेवी पाहावे जगासि॥ त्यासि ऐक्यता करि मज
सि॥ जेवि कनकेसि अलंकार॥९८॥ चिंतिता किटिकी भिंगुरटी॥ ते चिंतेहो
उनी उरी॥ तैसा तु उराउटी॥ होसि निजदृष्टि निजतत्व॥९९॥ होका सैंधवाचा
खडा॥ पडिलिया सिंधुमाजि जेवढा॥ तो होउनी ठाके त्यायेवढा॥ तैसा तु रोक
डा मि होसी॥१००॥ येथ मितुपणाचा भेदु॥ फिटे निजात्मविषदु॥ परमानं
दस्वरूप बुद्धु॥ मुक्त सिद्ध तु होसि॥१॥ श्लोक॥ ज्ञानविज्ञानसंयुक्तः आत्म
भूतः शरीरिणां॥ आत्मानुभवतुष्टात्मा नांतरायैर्विहन्यसे॥१०॥ टिका॥
शास्त्रश्रवणे दृढ ज्ञान॥ मननाभ्यासे होय विज्ञान॥ या दोहिंची जाणोनी सि
खुना॥ ब्रह्मसंपन्न तु होये॥२॥ ऐसे स्वार्थाचे निलवणा हे॥ अविश्रम नजावे
तु से पाये॥ लक्षणासि वोडवतिं अंतराये॥ त्यासि काये करावे॥३॥ सांडुनी दां
भीक लौकिक॥ सज्जु नियाफळाभिलाष॥ जो मज नजे भावीक॥ विघ्न दे
खयासी केंचे॥४॥ त्याच्या विघ्ननाशासि देख॥ करी चक्र चिन्नरख वलख॥ घे
उनी पाठिसी अलुक॥ उभा सन्मुख वसि असे॥५॥ या परि गा उद्धवा॥ जो मज नि

॥६॥ जेंनिजभावा ॥ त्यासिविघ्नकरावयादेवा ॥ नव्हेउरावामजअसता ॥ ६ ॥ ए ॥६॥
वंब्रह्मसंपन्नजालयावरि ॥ आत्मातुचिराचरी ॥ जंगमप्राणिस्थावरि ॥
सुरासुरितुचित्तु ॥ ७ ॥ तुजहोउभीकाहि ॥ अनुनरीवेगखेनाही ॥ तेथेविघ्न
केचेकाइ ॥ तुसाराखाधील ॥ ८ ॥ ब्रह्मादिकाजोगात्यासि ॥ त्याकाज्याचातुम्ह
माहोसि ॥ पारिथ्यापटुनीहृषिकेशि ॥ उद्ववात्सिसांगतु ॥ ९ ॥ ऐसिबाध्यबाध
कताफीटली ॥ संकल्पकल्पनातुटली ॥ ब्रह्मानंदेपाहारफुटली ॥ वादिमोड
लिकमोचि ॥ १० ॥ ऐसाब्रह्मानुनवीजोदेख ॥ कर्मतेथहोयरंक ॥ देवतयाचे
सेवक ॥ विधिविवेककामारी ॥ ११ ॥ हेचिकितिसांगोकाइ ॥ मिथ्यात्याअसाध्य
रकुपाही ॥ प्रतिष्ठिंतिजेजेटाइ ॥ तेथपाहिप्रकरतु ॥ १२ ॥ वचनमात्रात्यासि
प्रकरलोकोरडेकाठि ॥ दुर्वासावाहिलापाठी ॥ तुवाहिहष्टिदेखिले ॥ १३ ॥
लणसिदेवोज्याचाअज्ञाधारा ॥ कर्मत्याचेकिंकर ॥ परिह्यातेयेथेस्वाचार ॥ वि
बहसाचारविचरति ॥ १४ ॥ ज्यासासिस्वेछाविषयाचरण ॥ सर्वथानघडेगा
जाण ॥ तेहिविषरचेलक्षण ॥ सावधाणपरियेसि ॥ १५ ॥ ज्यासिदग्धपराभि
मान ॥ मिथ्याप्रपंचाचेभान ॥ मुखोविषयाचेदरशण ॥ विषयाचरणात्यासिना

हि॥२६॥ ज्यासि प्रपंचाचि आवडि॥ ज्यासि विषयाचि अतिगोडि॥ येथे ज्ञाचर-
णाचि बोटि॥ पडे साकडि तयासि॥२७॥ ज्ञातयाच्या ठाइं॥ सर्वथा विषयो नाहिं
मा भोगावि षइ काइं॥ अभिमान तयासि पाहिं होइल॥२८॥ आता ज्ञातयाचे कर्म ए-
कसंगे नयाचे वर्म॥ नातळता मणोधर्म॥ क्रियाकर्म आचरति॥२९॥ श्लोक॥
दोषबुद्ध्योभयातीतो निषेधान्न निवर्त्तते॥ गुणबुद्ध्या च विहितं न करोति
यथार्भकः॥ टिका॥ गुणदोषातित ज्ञाता॥ तो निषेधी न निवर्त्ते न वर्त्ता॥ परिमा
नेपण चित्ता॥ नाहि सर्वथा तयासि॥३०॥ तो विहितहि कर्म न करि॥ तेथे गुणबु-
द्धि न धरि॥ कुळ्ळाळचे क्राचियापरि॥ पूर्वसंस्कारि वर्त्तत असे॥३१॥ संकल्प
नाहि वृत्ति॥ हेतु स्फुरेना चित्ति॥ ऐसे कर्म ज्ञाते करिति॥ शरिरस्थिती केवळ॥३२
तेथ सत्कर्म सिद्धि गेले॥ तेणे फुगेना हेम्या केले॥ अथवा मासारि विकळ पडले
तेणे तगबगिले पण नाहि॥३३॥ निद्रिता माघे बैसला वाघु॥ अथवा पुढे आला
स्वर्गभोगु॥ त्यासि नाहि राग विरागु॥ तैसा लागु ज्ञातयात्वा॥३४॥ गुणदोषि चित्तव-
त्ति॥ सांडुनिया सहज स्थिति॥ बाळके जेवी क्रिडति॥ तैसि स्थिति ज्ञातयाचि
॥३५॥ अभिमाने कर्मप्राप्ति॥ त्या अभिमानातें त्यागिति॥ मग निराभिमाने क-

वीवर्त्तीति॥ कर्मस्थितियानघडे॥२६॥ ऐसाविकल्पुजरिथिरिसि॥ तरितेस्थि
तिनकवेस्तरासि॥ निराभिमाणतास्थापू मयेसि॥ केवियेरासिकवैल॥२७
देहप्रारब्धाचेनिमेले॥ स्वभावेसर्वकर्मीचवले॥ तेथअज्ञाणाचेनिबले॥ अभि
माणखवलेमिकर्त्ता॥२८॥ तेथगुरुवाक्यअनुवर्ति॥ अभ्यासुदीयेथानिगुति॥
अज्ञाणेसहित्तानिरसिति॥ अभिमाणस्थितिनिजबोधी॥२९॥ शेषप्रारब्धाचे
निमेले॥ निराभिमानदेहेचवले॥ ज्ञातेकर्मेकरितिसकले॥ जाणकेवलेशरिरे॥३०
॥८॥ केवलशरिरिकर्मेहोति॥ तेचिअहेतुकेबोलिजेति॥ अनेकदृष्टांतउपपत्ति॥ ॥८॥
हेचिस्थितिसांगितलि॥३१॥ निराभिमाणाचिलक्षणे॥ कृष्णउद्धवातेआइक
णे॥ येरुआनंदलाअंतकरणे॥ सादरपणेपरिसतु॥३२॥ श्लोक॥ सर्वभूतसं
दृष्ट्वांतो ज्ञाणविज्ञाणनिश्चयः॥ पश्यन्मदात्मकंविश्वंनविपद्येतवैपुनः॥
टिका॥ पहिलेशास्त्रश्रवणेज्ञाण॥ तदनूभवहोयविज्ञाण॥ ऐसाज्ञाणविज्ञा
णसंपन्न॥ निराभिमाणतोहोये॥३३॥ साच्चचिनिराभिमाणता॥ जरिआलिहोये
हाता॥ तरिशांतितेथेसर्वथा॥ उल्हासतापैपावे॥३४॥ दाहुनीनिश्चलहोने॥ कादा
तयाउनीशाहाने॥ तेशांतिऐसेकोणह्मणे॥ अक्रोशपणेसाहातुअसो॥३५॥ शांति

स्नानिंजेत्तेऐसी।सागरिंप्रक्षोभनताजैसी।चढुवोहटुनाहीतोसी।सर्वदेशींसर्व
दा॥३६॥नानासरितांचेखळाळ।आनूनिघालीतिसमळजळ।तोतीळमरी
नक्षडेकुळ।प्रतिनिर्मळनिजांगे॥३७॥तैसिनानाभूतविषमता।स्वार्थविरोधे
अंगिआदळता।पालटुनक्षडेज्याच्याचित्ता।तेजाणसर्वथानीजशांति॥३८॥ऐ
सिशांतिज्यासिदेखा।तोचिसर्वभूतांस्यासखा।आवडतासर्वलोका।सुहृदतो
कासर्वांचा॥३९॥नवलसख्यत्वाचिपरि।सर्वभ्रवदेखेनिजमैत्रि।स्वार्थीवचना
पुनकारि।कृपापात्रीउपदेशु॥४०॥अलक्ष्येपाहाततायाचिदिटी।महुपेदेखेसकळ
ब्रह्मसृष्टि।जगासिमअमग्निन्नगारी।नोजदहस्तिबाधली॥४१॥मगतोजेउत्तेपाहे
तेउत्तामिचितयाआहे।तोअक्रिमातेनपाहे।तेनपाहानोहिहोयेमिचियाचे॥
॥४२॥सत्येंपाहातिजेदिटि।तेमिचिहोयेजगजेठि।ऐसितयामज्योक्रियाटि
सकळब्रह्मष्ठिसमवेत॥४३॥अवघेजगचिमिहोये।तेव्हातोमिहेभासजाये।ए
सामजमाजितोसामाये।समसाम्यसमवे॥४४॥सांडुनियामणिधर्म।ऐसाजो
मिजालासूगम।यासीपुढतीकेचेजन्म।दुःखदुर्गमज्याचेनी॥४५॥मातेच्याउ
दरकुहरी।रजस्वलेच्यारुधीरामाझारि।पित्याचेरेतवहारी।गर्भसंचारीसंच

रला ॥ ४६ ॥ जो मातेच्या उदरी ॥ जंतु नाकी तोंडी उरी शिरि ॥ विष्ठामुत्राचे द्वारी ॥
नव मास वरी उकडिजे ॥ ४७ ॥ जठराग्निच्या तोंडी ॥ घालुनी गर्भाची नंडी ॥ उकड
उकडुनि पिंडी ॥ गर्भ कांडी घडिजति ॥ ४८ ॥ ते गर्भिचीं वेदना ॥ का ना नायरिचीया
तना ॥ न करी नको रघुनंदना ॥ चिळसि मना ये तिग्प्रसे ॥ ४९ ॥ प्रव घियत्या सेव
टि ॥ प्रसूति वात ओग्पाटी ॥ सर्वांगी वेध नावटि ॥ योनी संकटि देह जन्म ॥ ५
ऐसे अपवित्र जे जन्म ॥ ते न पवति ते नरोत्तम ॥ जीहि हाटकी लमाझे नीज धा
॥ ८ ॥ म ॥ पुरुषोत्तम समसाम्य ॥ ५१ ॥ मिळ्मसतापारिपोटि ॥ सासिका रघा जन्म गो ॥ ८ ॥
ष्टि ॥ कथिकावाते नानी दिठी ॥ आलेउटाउटी महपा ॥ ५२ ॥ जेथे जन्म नाही
जाले ॥ तेथे मरण लाजता चिगेले ॥ ऐसे भजो निमाते पावले ॥ भजन बळे
मद्भक्त ॥ ५३ ॥ रूप उद्धवा तेथा परि ॥ लगे वेगी उठरी उठरी ॥ हे चि हातवसिह
तवटि ॥ जन्मतुटि जेणे होये ॥ ५४ ॥ जैसे मेघमुखिचे उदक ॥ वरिखे वरिखे
लितिचातक ॥ तैसे कृष्णवचनी देख ॥ उद्धव मुख पसरिले ॥ ५५ ॥ का चंद्र
किरणि चकोर ॥ जेवी अत्यंत सादर ॥ तेवी उद्धव वाचा आदर ॥ दीसे थोर हरि
वचनि ॥ ५६ ॥ हो का पक्षिणी देखोनी पिले ॥ जाणोनी चारियाचे वेळे ॥ सांडु

नियाअवीष्याक्रे। मुखकोवक्रे जेविपसरिति॥ ५७॥ तोविदेखोनिकृष्णमुख
उद्धवासिअयंतसूख। श्रवणाच्येनिमुखदेख। कृष्णपीयूषसेवितु॥ ५८॥ श्लो
श्रीशुकउवाच कौ॥ इत्यादिष्टो भगवता महाभागवतो नृप। उद्धवः प्रणिपत्याह तत्वजिज्ञासु
रच्युतं॥ १॥ टिका॥ श्रीकल्लोळेकौरवनाथा। कृपाउपजलीश्रीभगवंता। तेणेउ
पदेशिले महाभागवता। ज्ञानकथानीजबोधु॥ ५९॥ तेणेकोनियाउद्धव। श्र
वणीयोरउरलीहाव। कैसेबोलिलाज्ञानगौरव। अतिअपूर्वेश्रीकृष्ण॥ ६०॥
श्रीकृष्णश्रीमुखेसांगेकोड। तेनिरोपणअतिगोड। जेबोगरिलीश्रवणाचाड
तुलंघवेनिडदेवाचि॥ ६१॥ आवडिकबवकलेचित्त। घालीसाष्टांगदंडव
त। हातजोडुनीपुसत। परमभक्तउद्धव॥ ६२॥ श्लोक॥ उद्धवउवाच॥ योगेश
योगविन्यासयोगात्मन्योगसंभव। निःश्रेयसायमेप्रोक्तस्त्यागः संन्यास
लक्षणः॥ २॥ टिका॥ ऐकेयोगियाच्यायोगपति। योग्यत्वहेवातुश्रीपति। यो
गिप्रकटतुयोगमूर्ति। योगउत्पत्तिस्त्वजवासि॥ ६३॥ मजमोक्षासिकारण। त्या
गसन्यासलक्षण। बोलिलासितोकठीन। परमदारुणहासागु॥ ६४॥ श्लोक॥
त्यागोयंदुष्करोभूमन्कामानांविषयात्मभिः॥ सुतरांत्वयिसर्वात्मन्नभक्तैरि

तिमे मतिः ॥ ६४ ॥ टिका ॥ पाहातां योगाचीरिति ॥ मज तव दुर्धर गा श्रीपति ॥
मग इतरांची येथ गति ॥ कवण्या स्थिति होइल ॥ ६५ ॥ काम जयत्यांचित्तीं ॥ विष
य प्रसक्त मति ॥ त्यांसी योगाचि गति ॥ नव्हे श्रीपति सर्वथा ॥ ६६ ॥ तुसी कृपाळ
व नव्हे ॥ तव ते अभक्त कैवीं करवे ॥ योगु बोलिला जो देवें ॥ तो सकळांसि नव्हे
सर्वथा ॥ ६७ ॥ तु सर्वात्मा असतां हृदयी ॥ चित्तप्रवेशे नातुस्या ठाइं ॥ तेथ आवरिलें अ
सें विषइ ॥ न वलका इसांगावे ॥ ६८ ॥ ऐसे प्रपंचि आसक्त ॥ यालागी विन्मुख जाले
॥ ९ ॥ अभक्त ॥ त्यासि योगु नव्हे निश्चित ॥ चित्त विषइं रत सर्वदा ॥ ६९ ॥ त्या गुकां नव्हे ल ॥ ९ ॥
ळासि ॥ तेपरि स्वगा हृषिकेशि ॥ कठीण तव जेणे योगासि ॥ ते तूं जपासि सांगेन ॥ ७० ॥
श्लोक ॥ सोहं ममाहमिति मूढमतिर्विगाढः त्वन्मायया विरचितात्मनि सानु
बंधे ॥ तत्वं जसा निगदितं भवता यथाहं संसाधयामि भगवन्ननुशाधि भृ
त्यं ॥ १६ ॥ टिका ॥ तुझि माया विचित्र उपाधि ॥ शरीरीं केली आत्मबुद्धि ॥ आत्मिक
येथ शरीरसमंधि ॥ विपरितासिद्धि वाढली ॥ ७१ ॥ मि माझें वाढ लेगा रे ॥ तेणे मति
जाली अति मूढ ॥ गृहाशक्ति लागली दृढ ॥ याग श्रव घडयालागी ॥ ७२ ॥ ऐसे अस
ता बुद्धि विकळे ॥ तें प्रप्रयासें तव आकळे ॥ तो सिद्ध कृपा किजे राउळें ॥ दास गोपाळें

तारावे ॥ ७३ ॥ ऐकेगपुरुषोत्तमा ॥ नीजदासा आपुला आल्हा ॥ सोडवीगा संसार
श्रमा ॥ आत्मयारामा श्रीकृष्णा ॥ ७४ ॥ तूजसांडुनी हृषिकेशि ॥ पुसोंजावे आणि
कापासि ॥ तेनयेमाझियामणासि ॥ विषइसर्वोसिमापिले ॥ ७५ ॥ श्लोक ॥ सत्य
स्यतेस्वदृशमात्मनः आत्मनोन्यंवक्तारमीशविबुधेष्वपिनानुचक्षे ॥ सर्वेविमो
हिताधियस्तवमाययेमेब्रह्मादयस्तदनुभृतोबहिरर्थभावाः ॥ १७ ॥ टिका ॥
पुसोंजावेब्रह्मयासि ॥ तरितोगुंतलाश्रष्टिकर्मासि ॥ प्रजाउत्पत्तीमानसि ॥
अहिर्नीसिचिंतितु ॥ ७६ ॥ जोआपुलानीजस्वभावी ॥ सदासंसारवाढवी ॥ तो
केविसंसारतोडवी ॥ केलेनबुडवीसर्वथा ॥ ७७ ॥ वाढोनेदीसंसारासि ॥ कोपुआ
लाप्रजापतिसि ॥ शापुदिधलानारदासि ॥ ब्रह्मउपदेषिल्हणौनि ॥ ७८ ॥ ऐसेसं
सारीआसक्त ॥ नित्यसंसारफक्त ॥ त्यासिपुसोनेमाणिचित्त ॥ जाणनिश्चितश्रीक
ष्णा ॥ ७९ ॥ पुसोंजावेऋषिप्रति ॥ तेतवसदाअहंमति ॥ आपुलेमतप्रतिष्टिति ॥
अन्यथादेतिशापाते ॥ ८० ॥ जीवीधरुनीअर्थाशक्ति ॥ जेशिष्यातेउपदेसिति ॥
विषयोधरुनियाचित्ती ॥ जीविकावृत्तिउपदेश ॥ ८१ ॥ ऐसिरषिसिविषयाशक्ति
तेथेशिष्यासिकैचिविरक्ति ॥ ऐसियातेजेपुसति ॥ तेभ्रंसतिस्वार्थाते ॥ ८२ ॥ स

सस्वरूपस्वप्रकाश।।आत्मातोतुअविनाश।।युक्तिप्रयुक्तिउपदेश।।विकल्प
नीरासजाणसि।।८३।।ब्रह्मज्ञाणाचावक्ता।।तुजवेगळाकृष्णनाथा।।आनन
दिसेगासर्वथा।।मजपाहातातिहिलोकी।।८४।।एवंआत्मातुतत्वता।।आत्मज्ञा
णाचादाता।।आत्मबोधिसंस्थापिता।।कृष्णनाथातुयेकु।।८५।।श्लोक।।तस्मा
द्भवंतमनवद्यमनंतपारंसर्वज्ञमीश्वरमकुंठविकुंठधिष्ण्यं।।निर्विण्णधीर
हमहोवृजिनाभितप्तोनारायेणनरसखंशरणंप्रपद्ये।।२८।।टिका।।याला
॥१०॥ गीजीयादवपति।।नित्यशुद्धपवित्रमूर्ति।।तुजमायामोहोनातळति।।पवित्र ॥१०॥
ख्यातियालागी।।८६।।गोवळ्याचेउच्छिष्टकवळे।।याचीपवीत्रतानमैळे।।तेणे
चिउच्छिष्टबळेगोवळे।।तुवासकळेतारिली।।८७।।प्राणेशोषिलपूतनेसि
तरिपवित्रताअधिककैसि।।तेणेचिउद्धरिलेतीसी।।दोषादोषासितारकु।।८८
करूनीकाळयामर्दन।।मर्दिलायाचाअभिमान।।तरिमैळेनापवित्रपण।।नि
र्विषजाणतारिला।।८९।।रजकुअसंतअसंत।।आतळेयासिअधःपात।।त्यासि
मारूनियानिश्चित।।केलापुनीतसायुज्ये।।९०।।करूनीगोपीकासीनीचका
म।।तेणेयाकेलानिर्यानिष्काम।।तेचिपवित्रताअनुत्तम।।सायुज्यधामपावला।।९१।।

करितांसुकर्मकुकर्म। ज्याचीपवित्रताअनूत्तम। यालागीनामपुरुषोत्तम।
अकर्तात्मपणनिजबोधे॥९२॥ जोआकळवेगुणाप्रातु। यासीतिगुणकरि
तिप्रांतु। यागुणासितुजमाजिअंतु। यालागीअनंतुसर्वथा॥९३॥ देशाता।
काळताचपार। तुजनीतावचेषिसत्यार। यालागीग्रनंतअपार। श्रुतिसिपा
रनकळवेचि॥९४॥ तुजम्याकरावीवीनंति। कीतियावेकाकुळति। तुहृदयस्थ
ज्ञाणमूर्ति। जाणताप्रिजगतितुयेकु॥९५॥ जाणाज्ञाणमायाशक्ति। इश्वरअ
धिनगाअसति। याइश्वराचितुइश्वरमूर्ति। ससकिर्तिश्रीदिक्षपा॥९६॥ तु
सर्वांचानियंता। सर्वकरुनिअकर्ता। ऐसाइश्वरतुदिक्षपनाथा। भोगुनिअ
भोक्तातुयेकु॥९७॥ देशताकाळवतास्वभावेसि। नाभुनपवेज्यासर्वस्थानासि। ते
थिचातुनिवासवासि। पूर्णापूर्णासिअवतार॥९८॥ नराचेअविर्भावेस्थान।
यालागीतुनारायण। तुसोनिलीलावासिचकनवकन। चाळकपणतुजपासि
॥९९॥ ऐसाइश्वरतुआपण। नरसखानारायण। युद्धसमइअर्जुनासिज्ञाण।
ब्रह्मज्ञाणतुवादिधलें॥२००॥ दारुणहोतासंग्रामासि। पाडवाचोयूध्यासि। तेथ्हा
ब्रह्मज्ञानसांगसि। निजसखयासिअर्जुना॥१॥ ऐसाकृपाळुतुनारायण। या

लागीतुजआलोशरणा॥ त्रिविधतापेतापलो जाणा॥ दुःखदारुणसंसारा॥२॥ संसा
रसलणी जेअंधकूप॥ माजिकामक्रोधादिदुष्टसर्प॥ निंदास्पर्धाकांटेअमूप॥
दुःखरूप मिपडलो॥३॥ तेथेपडलियाहियाटि॥ ब्रह्महेशाच्यामुख्यपोटी॥ मरला
जिजुराजयि॥ तणेहिंयुटिहोतसे॥४॥ तेथुनि निघावया त्रिशुधी॥ उपावोनदी॥
सेगानिजबुधी॥ कृपाम्बुवाकृपानिधि॥ आत्मबोधीमजकाढि॥५॥ श्लोक॥
श्रीभगवानुवाच॥ प्रायेनमनुजाःलोके लोकतत्वविचक्षणाः॥ समुद्धरंति
॥११॥ ह्यात्मानमात्मनैवाऽशुभाशयात॥१७॥ टिका॥ भूतसंचरत्यापाटि॥ सुरति ॥११॥
जल्पवादगोष्टी॥ सातेगुणियापाहोनिदीठी॥ अक्षतात्राहारीमंत्रुनी॥६॥ पा॥
हातापंचभूतिकसंचारा॥ सहजेआलाप्रसथोरा॥ माजिसोबलाकृष्माविया
गरेक्चरा॥ उद्धवलेकराझडपले॥७॥ मीसउद्धवाचिझडपणी॥ अहंलेसास्तूर॥
लागलाजनी॥ यासीकरावयासाडनी॥ कृष्णगुणिचालिला॥८॥ तेझाडयाला
गीआला॥ यदुअवधूतसंवादकथा॥ याचीमंत्रुनिमंत्राक्षता॥ होयझाडिताश्रीकृ
ष्ण॥९॥ श्रीकृष्णलणेउद्धवासि॥ सावधहोइनिजमानसि॥ येउनियामनुष्यलो
कासि॥ आपआपणासिउद्धरिती॥१०॥ साह्यपाहातापरमार्था॥ साह्यनक्षे माताथि

ता॥पुत्रभ्रातादुहिताकांता॥साह्यसर्वथाही नव्हेति॥२१॥साह्यपरमार्थानव्हेव्या
हि॥सेखिसाह्यनव्हेजावा॥आपणआपण्यासाह्यपाही॥जोनीजदेहीविवेकी॥
॥२२॥मुमुक्षमार्गियसज्ञान॥लोकतत्वविचक्षण॥विचारूनीकार्यकारण॥सुबुधी
जाणउद्धरला॥२३॥नित्यानित्यविवेके॥अनित्यसांडितीत्यागमुखे॥नित्यबुसोनी
यथासुखे॥हितसंतोषेअंगीकारिती॥२४॥नित्यवेउरले जेजाण॥तेस्वरूपमाझे
चिद्घन॥तचिसाधकाचेसाधन॥अनन्यपणचिंतिती॥२५॥भावीतामाझिदृढ
भावना॥मिचितेहोतिजाण॥कीटकीभृंगीचियारवुना॥आपणआपल्याउद्धरी
ति॥२६॥श्लोक॥आत्मनोगुरुरात्मैवपुरुषस्यविशेषतः॥यत्प्रत्यक्षानुमानाभ्यांश्रे
योसावनुविंदते॥२०॥टिका॥पश्वादियोनीच्याठाइ॥हिताहितज्ञाणप्रसेपा॥
हि॥मापुरुषाच्यापुरुषदेहि॥ज्ञाणपाहिस्फुरद्रूप॥२७॥जेकर्ममीकरितोदेही॥
तेणेतरेनकीनाही॥हेज्याचेयाचेठाइ॥स्फुरद्रूपपाहीकवतचिअसे॥२८॥भुन
सांडुनीप्रभुभवासना॥जोनकरीविषयकल्पना॥तोप्रापलागुरूआपणजा
ण॥नरकयातनाचुकवील॥२९॥जोकांटाबलागर्नेजन्मासि॥मरोनिउबगा
लामरणासि॥आधिलागलीमानसी॥जन्ममरणासीनासाव्या॥३०॥आवडि

नुपजोखिपुत्राचिस्रासी। निद्रा न लगे अहेर्निसी। कावेगासिले अायुष्या
सी। निजहित्तासी नेदेखिजे॥२१॥ मास्तिमजधिदेखता। कानेगीख्रिलिबाव
वस्ता। तारुण्याच्याग्रासीलामाथा। वार्धक्यानवंतालागलासे॥२२॥ केवलवा
र्धक्याचाजरंगा। कावयासीहिलागलापैगा। आयुष्यव्यर्थजातसेवेगा। हानि
मनाडुजगाकव्हेना॥२३॥ क्षणक्षणकाव्हजातसेव्यर्थ। काहिनसाधेखिपरमा
र्थ। जन्ममरणाच्याआवर्ते। बूडेअनर्थराकेडा॥२४॥ स्वर्गनरककर्मब्रह्म। चहुप्रा
॥१२॥ प्तिसीमनुष्यजन्म। यालागीयडुनीपापकर्म। मोक्षधर्मधरावा॥२५॥ नरदेहमो ॥१२॥
क्षाच्यावाटा। वृथाजातसेकटकटा। हृदइआधीलागलामोटा। विषयचेष्टावि
सरला॥२६॥ प्रतिक्षणीअनित्य। संसारदिसेनाशिवंत। यालागीनव्हे तोअशक्त।
होयविरक्तइहलोकी॥२७॥ याचीपरिअनुमाना। परलोकभोगभावणा। आतको
नेदीमना। नरकपतनाजाणोनि॥२८॥ कैसेपाकरिलगोविंदु। कैतुटेलमासा
भवबंधु। कैदेखेनतोनिजबोधु। परमानंदुजेणेहोये॥२९॥ धावेपावेगाश्रीह
रि। मजउद्धरिभवसागरि। कृपाकरिदिनावरि। भक्तकैवारीश्रीकृष्ण॥३०॥
जैसीजलावेगलीमासोळी। तैसाबोधालागीतळमळि। प्रेमपडिनरास्यामेळी

देहनसांनाकीसर्वथा ॥ ३१ ॥ येकनेणोनीनरदेहामूकले । येकींनव्हेम्हणोनीउपे-
क्षिले । येकज्ञाणगर्वेगीळिले । येकनुललेविषयार्थि ॥ ३२ ॥ येकसाधनाभिमाने-
रकिले । येकसाध्यकरम्हणतावायागेले । येककरितांअक्षाटानरले । करणेंटे-
लेतैसेचि ॥ ३३ ॥ आम्हिविवेकुकवलामणा । तव्हिनतुटतिविषयवासना । तरीसं-
तप्तहोउनिज्ञाणा । नारायणाचिंतितु ॥ ३४ ॥ रूम्हणोउद्धवासि । सविवेकवैरा-
ग्यअसेज्यासि । तोचिआपुलागुरुआपणासि । विशेषेसिज्ञाणवा ॥ ३५ ॥ साचिये-
नीजबुद्धिसी । मीचिविवेकुप्रकाशि । तोस्वयेजाणेनिजबोधासि । निजमानसी-
विवेके ॥ ३६ ॥ ज्यासीजैसाभावो । त्यासीमितैसादेवो । येअर्थिसंदेहो । उद्धवापाहो-
होनधरावा ॥ ३७ ॥ उद्धवायेथेकेवळ । पाहिजेनिजबुद्धिनिर्मळ । तरिआत्मबोधु-
तत्काळ । होयसकळसर्वथा ॥ ३८ ॥ श्लोक । पुरुषत्वेवमांधीराःसांख्ययोगविशा-
रदाः । आविस्तरांप्रपश्यंतिसर्वशक्त्युपबृंहितं ॥ २१ ॥ टिका ॥ एवंवैराग्यपूर्णमं-
रित्त । धीरपुरुषविवेकयुक्त । सांख्ययोगविवंचित । निजिनिजप्राप्ततत्काळे ॥ ३९ ॥
नरदेहिविवेकुवसे । निजरूपपावलेकैसे । जेसर्वशक्तियुक्तअसे । तेंसावकासदेख-
ति ॥ ४० ॥ जेप्रसवेसर्वशक्तिते । जेसर्वशक्तिशक्तिदाते । जेनातळेसर्वशक्तिते । सा

स्वरूपातेपाहातातात॥९१॥उद्धवाकायसांगोगोटी॥बहुतेशरिरेसृजीलीप्रथि
मजनरदेहीआवडिमोटी॥उराउटीमिहोति॥९२॥श्लोक॥एकद्वित्रिचतुष्पा
दोबहुपादा:स्तथापद:॥बह्व:संतिपुर:सृष्टा:स्तासांमपौरुषिप्रिय॥२२
टिका॥केलीयेकचरणिशरिरे॥दोपायाचिअपारे॥तिपायाच्यीमलाहरे॥अ
तिसुंदरेचतुष्पदे॥९३॥सर्पादीयो॥नीष्पादा॥त्यांचरणचीकेलेनाहि॥येकत्या
लतिबहुपाद॥केलीपाहिशरिरे॥९४॥ऐसीशरिरेनेणोकीति॥त्यानिर्मानके
॥२५॥ लियेक्षिति॥मजकर्यातेनेणति॥मूढमतियालागी॥९५॥मजकर्याचीप्राप्ति॥ ॥२५॥
व्हावयालागीनिश्चिति॥त्यासप्रवेशोनीज्ञानशक्ति॥पैरुषिप्रकृतित्याकेली
॥९६॥जेणेदेहमजपावति॥यादेहाचीमजप्रिति॥यालागीश्रुतिनरदेहवर्णी॥
ति॥देववांछितिनरदेह॥९७॥ऐसानरदेहाचिप्रिति॥रूक्षसांगेउद्धवाप्रति॥ये
णेशरिरेमजपावति॥नानायुक्तिविचारे॥९८॥श्लोक॥अत्रमांमार्गयंत्यद्धायु
क्ता:हेतुभिरीश्वरं॥गृह्यमाणैर्गुणैर्लिंगैरग्राह्यमनुमानत:॥२३॥टिका॥
येउनीनरदेहाप्रति॥कर्याचीगवेशनाजेकरिति॥जोमीइश्वरत्रिजगति॥उ
त्पत्तिस्थितिसंहर्ता॥९९॥बुद्धियुक्तविवेककरणे॥तेजडअप्रकाशेपणे॥सच्चा

हिमि प्रकाशा कुसळणे। येणें लक्षणें लक्षिती। ५०। ऐशा नानापरिंच्या अणुमाणें। मि
तव वश्य न ह्ने जाणा। जे लक्षिती सांडुनी अनुमाणें। साक्षात्पणें तें येती। ५१।
पाशा होये नीरास। ब्रह्मपावे सावकाश। तेणें कळिकाळावरि कास। जाणे अवस्य
घेतलि। ५२। मुखवत्तवस्य तासिद्ध असे। तो निर्मळ आरिसा दीसे। तो विबुद्धिचे निवि
वेकचसे। आत्मा भासे नरदेही। ५३। येचि विखिचार ति हासु जाणा। तुज मी सांगे
न पुरातना। यदु अवधूत संवाद लक्षणा। ज्ञाणसाधनसाधका। ५४। श्लोक। अ
त्राप्युदाहरंतिमामितिहासंपुरातनं। अवधूतस्यसंवादंयदोरमिततेजसः।
टिका॥ हरि म्हणे तु गोविंदु। उद्धवा आमुचा पूर्वज यदु। तेणें ब्रह्मज्ञानासि संवा
दु। केला विषधु अवधूतेसी। ५५। राजा यदु ह्मणसी कैसा। क्षत्रऋषिचा सूर्यो जै
सा। राजचंद्रस्या प्रकाशा। निजतेज वौसाळे पोतु। ५६। तेणें गुरुचे वचन ऐकता
सायूज्यमुक्ति आली हाता। ते हे पुरातन कथा। तुज मी उप्राता सांगेन। ५७। श्लोक
अवधूतंद्विजंकंचिच्चरंतमकुतोभयं। कविंनिरीक्ष्यतरुणंयदुःपप्रच्छधर्मवि
त्॥ २५॥ टिका॥ कोणी एक अवधूतु। निजतेजे प्रकाशमंतु। ब्रह्मानंदे डुल्लतु। तो
यदुने येतु देखिला॥ ५८। त्या अवधूताचे लक्षण। यदु निरीक्षी आपण। देखिले ब्र

ह्मसूत्रधारण।।होयब्राह्मणब्रह्मवेत्ता।।५९।।असोहेतोअवधूतु।।निर्भयनिःशं।
कवर्ततु।।येदुर्वेद्धानियेहोताजातु।।तोदेखिलावनांतुसन्मूख।।६०।।आतु
लप्राणुतत्वता।।बाहेरिनिघोनेदिसर्वथा।।स्वभावेप्राणापाणसमता।।जा
लीनधरिताधारणा।।६१।।नवलतयाचेपाहाने।।दृश्यद्दश्यपलेदेखोनेणे।।जा
लीसर्वांगेदेखने।।देखणेपणेपाहातुसे।।६२।।मीयेकुवनीवसता।।हेहिनाठ
वेयाच्याचित्ता।।जालीसर्वत्रसर्वगतता।।समसाम्यतासमत्वे।।६३।।कर्माक
।।१४।। र्मेकर्ताजाण।।आवघाजालातोआपण।।क्रियेनिवाउनियाप्राण।।निंबलो ।।१४।।
नजीवकेले।।६४।।देहाचियेमाथा।।टेविलिहोतिअहंता।।तेदेहमिथ्यत्वपाहा
ता।।सम्मूखअहंतापव्हाली।।६५।।नियानियहोमह्वारे।।ब्रह्माग्निप्रज्वलाये
कसरे।।जाव्हुनीआश्रमाचिच्याळ्हिघरे।।केलेखरेनिराश्रमी।।६६।।याआश्र
मामाजिहोति।।शास्त्रश्रवणाचिपोथि।।तेजव्हालीजोनिश्चिति।।भस्महो
तिनलगेचि।।६७।।विधिनिषधपैजा।।जव्हालीपंचायतनदेवपूजा।।होत्ना
संचितक्रियमानपुजा।।तोहिवोजाजाळिला।।६८।।यापरितोअवधूतु।।ब्र
ह्मानंदेडुल्लतु।।विज्ञासुखेवाव्हावतु।।देखिलायेतुयदुरायें।।६९।।संकल्प

विकल्परहितु॥ शुद्धसर्वांगी विधुतु॥ यालागी बोलिजे अवधूतु॥ येरूवी
निश्चितु ब्राह्मणु॥७०॥ जन्मवता जो समस्त॥ प्रपंच निजबोधे धुतु॥ याला
गी बोलिजे अवधूतु॥ येरूवी विख्यातु ब्राह्मणु॥७१॥ अहं धूपीतो अवधूतु॥
ताचियोगि ताधिपुर्णातु॥ जो का अहंकार ग्रस्त॥ ताधिपतीतु जन्मकर्मि॥७२॥ याधी
क्षयावेदहासि॥ तव देहपण नाही देहापासि॥ रिगमुनरूढ जरेसि॥ तारुण्यासि ते
समूळ॥७३॥ आणीक हीयाचि लक्षणे॥ निचनवा बोधु मेळोनेमे॥ भोगिजे नीत्य नू
तनपणे॥ परमतारुण्य प्रगटविला॥७४॥ नीजबोधाचिया सत्ता॥ द्वैत जिंतीले तत्वता
ऐसा निःशंक विचरता॥ भय सर्वथा त्या नाही॥७५॥ ऐसे लक्षणे निर्धारित्ता॥ अव
धूत निजबोधे पुरत्ता॥ यदु स्वि उपजलि विनितता॥ श्रद्धा सर्वथा अनीवार
॥७६॥ करुनी साष्टांग दंडवत॥ अति नम्र श्रद्धायुक्त॥ हात जोडुनी पुसत॥ प्रस
न्न चित्त रायाचे॥७७॥ श्लोक॥ यदुरुवाच॥ कुतो बुद्धिरियं ब्रह्मन्नकर्तुः सुविशा
रदा॥ यामासाद्य भवाल्लोकं विद्वांश्चरति बालवत्॥२६॥ टिका॥ अपूर्वबुद्धि हे
स्वामि॥ तुमच्या ठाइ देखो आम्हि॥ जे निर्भय मणि तुम्हि॥ कर्मधर्मि आचरता॥७८
दीसता सिसर्वार्थि कुशाळ॥ परि काहि न करुनी निश्चळ॥ अकर्त्ता म बोधे तुके

वव॥ जैसेबाळअहेतुक॥ ७९॥ तुबाळकाऐसावर्त्तसी॥ परिबाळबुद्धिना
हितुजसीपै॥ तुसर्वज्ञुसर्वथाहोसि॥ ऐसेंआलासिदीसतसे॥ ८०॥ येउनी
मनुष्यदेहासि॥ पावोनियायालोकासी॥ सार्थकतातुझ्याऐसी॥ आणीकापा
सीनदेखो॥ ८१॥ श्लोक॥ प्रयोधर्मोर्थकामेषुविवित्सायांचमानवा:॥ हेतुनै
वसमीहंतेआयुषोयशस:श्रिय:॥ २७॥ टिका प्रायशायेलोकीलोक॥ धर्मअ
र्थकामकामुक॥ येचिबिखिलानदेखा॥ अवस्यककरिताती॥ ८२॥ आलिस्य
॥९५॥ धर्मकरितोलणती॥ स्नानसंध्येसीकीर्तिमीरविति॥ सोखिगायेत्रिचेअ ॥९५॥
यदेति॥ अर्थप्राप्तीलागुणी॥ ८३॥ आह्लीकरितोयाग॥ संस्छावितोवेदमार्ग
सखितोकरितिजिविकायोग॥ स्वर्गभोगहिवांछिती॥ ८४॥ येकलणती॥
आह्लीस्वकर्मक॥ कुशमृत्तिकानासीतीउदक॥ समरआलियायाचक॥
तेवैखोनिकनघालीती॥ ८५॥ दांभीकवादवास्फोति॥ वेष्णवदिक्षाअ
वलंबीती॥ देवपुजासफलवदावीती॥ शंखचक्रलावीतीदोहीहाती॥
॥ ८६॥ आयूष्यदानीपुण्यपुरुष॥ आह्लीचिकिछकअहिंसक॥ स्छावरज
गमजीवअशेष॥ मारुणीवषमारविति॥ ८७॥ श्रीकामवेशवादवाधा

चेकारण॥ तुह्मापुरषकरीतीदान॥ देहोविश्वामुत्रेपरिपूर्ण॥ धनसासमा
नजेंरिवतो॥८८॥ परिपरमार्थाचियाचाड॥ कोणिहवेचिनाकवडा॥ कै
सिमुलीपडलीमुद्रा॥ स्वार्थरोकडाबोसरली॥ ८९॥ पूर्वीअदृष्टिनाहिप्राप्ति
तेश्रीकामनाउपास्तीकरिती॥ श्रीयेच्यास्वामीजोश्रीपती॥ यातेनभजतीतेअभा
ग्य॥९०॥ लक्ष्मीविश्वगुरूचीपत्नी॥ जोतोराखेअभिलाषसूनी॥ नेदितीहरीच्या
हरीलागुनी॥ यातेपव्हनोहरीपव्हवी॥९१॥ भोगहागेआयुष्यमागति॥ याला
गीसवीताउपासिती॥ देहोनश्वरनाटवेचित्ती॥ पडिलीभ्रांतीनिजपदा॥९२॥
एवंआयुष्ययेशश्रीकामी॥ समस्तभजतादेखोआह्मी॥ परिनवलतुवाकेले
स्वामी॥ परब्रह्मीनीजबोधु॥९३॥ किविषयबध्यअलौकिक॥ मिथ्याभ्रमे
भ्रमलेलोक॥ ज्ञानसाधनेसाधुनिदेख॥ विषयसुखवांछिति॥९४॥ वे
दांतवाक्यवागस्फुर्ति॥ अद्वैतब्रह्मप्रतिपादिति॥ सेखिपत्यासाटिविकि
ति॥ नवलकीर्तिसांगावे॥९५॥ येकलक्षणतीयोगज्ञानी॥ वायुधारणदावी
तिजनी॥ राखोनिजउनीबैसतीध्यानी॥ जीवीकामनीविषयाची॥९६॥ ऐ
सियाविविधदशालोक॥ साधनेसाधूनआलेमुर्ख॥ तुवाकेलेजीअ

लोकीका। आत्मसुखसाधीले॥२७॥ ऐकेस्वामिअवधूता॥ तुवात्रणप्रायकेले
जीवीतां॥ तुछकरुनिलोकासमस्ता॥ निजात्महितामिनलासि॥२८॥ निजाणंदे
नीवालासि॥ अंतरीसितळजालासी॥ ऐसेदीसताहेआह्मासि॥ जयलक्षणासि
परियेसि॥ ॥ श्लोक॥ त्वंतुकल्पः कविर्दक्षः सुभगोमृदुभाषणः॥ नकर्तानेह
सेकिंचिज्जडोमत्तपिशाचवत्॥२८॥ टिका॥ सर्वज्ञुज्ञातातुहोसि॥ तेज्ञातेप
णदीसोनेदिसी॥ काहिकरिसीनावोळखिसी॥ जडभेदावीसीनीजशांति॥
॥१६॥ सर्वदाउगलाअससि॥ परितुअंगविकळनव्हसि॥ अंगीअव्यंगुदीसतासि ॥१६॥
स्वरूपरुपेसिश्चोभित॥४॥ ह्मणयेकलेपणेरेले॥ दुर्जनपरदेशिझाले॥ तेतू
जमाजिसामावले॥ यालागीआलेकवीपदा॥५॥ करुनीजालासिअकर्ता॥
हेचितुझीथोरदक्षता॥ ब्रह्मरसेरसाळबोलता॥ चवीप्रबळातेकैचि॥६॥
ब्रह्मरसतुप्यालासि॥ ब्रह्माणंदेमातलासी॥ जगीउन्मत्तजालासि॥ द्वंद्विना
नीसीकोनाते॥७॥ सदासावधाननिजरूपेसि॥ यालागीमासेतुसेनलगा
सि॥ तेचिपिसेपणतुजपासी॥ सिसे [illegible]॥८॥ नीजबोधेतृप्तजा
लासि॥ परमांब्रतेनीवालासी॥ तेहिलक्षणेतुजपासि॥ निर्धारेसिदीसता

ति॥ ६॥ श्लोक॥ अनेषुदह्यमानेषु कामलोभदवाग्निना॥ नतप्यसेग्नि
नामुक्तो गंगांभस्थइवद्विपः॥ २॥ टिका॥ कामलोभेदावाग्नि॥ माजिजळ
तलोक तिन्हि॥ देखतुअसेहीनयनी॥ वेगळाकोन्हीदीसेना॥ ७॥ तयादा
वाग्निमाजिप्रसत्ता॥ तुपोळसीनागाअवधूता॥ नवलतुझिअक्षोभता
नकळेसर्वथाआम्हासि॥ ८॥ वनवाजळतादोहिथडि॥ गजेगंगाजळिदीध
लाबुडि॥ यासिनलगतितापाच्यावोढि॥ तेसिनिर्वडितुजदेखो॥ ९॥ तेसि
द्वंदेतुजनातळति॥ द्वंद्वराहितुमासिस्वलक्षिति॥ काहियेकीकरीनविनंति
कृपामूर्तिदयाळुवा॥ १०॥ श्लोक॥ त्वंहिनःपृच्छतांब्रह्मन्नात्मन्यानंद
कारणं॥ ब्रूहिस्पर्शविहीनस्यभवतःकेवलात्मनः॥ २॥ टिका॥ तुब्र
ह्मवेत्ताब्राह्मण॥ निजानंदेपरिपूर्ण॥ याआनंदाचेकारण॥ विशदकरूनीसांगावे
॥ ११॥ तुदेहीवर्तसीविदेहस्थिति॥ तुजविषयेआतळोनसकती॥ हेअलिप्तप
णाचीप्राप्ति॥ कवण्यारीतितुजझाली॥ १२॥ तुजनाहिरायाचिभीड॥ नधरि
सिधनवंताचिचाड॥ दीनवचनमानीसीगोड॥ पुरवीसिकोडनिजबोधे॥ १३॥
ऐसाकेवळतुकृपाळु॥ आर्तबंधुदीनदयाळु॥ निजात्मभावेतुकेवळु॥ भक्त

वस्त्रघु भावार्थे ॥१४॥ ऐसा येदुचा संवादु ॥ आवडि सांगे गोविंदु ॥ उद्धवासि लक्षणे।
सावधु ॥ हृदर बोधु धरावा ॥१५॥ श्लोक ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ येदु नैवं महा
भागो ब्रह्मण्येन सुमेधसा ॥ पृष्टः सभाजितः प्राह प्रश्रयावनतं द्विजः ॥३१
टिका ॥ श्रीमुखे श्रीकांत ॥ येदुचे भाग्य वर्णीत ॥ ब्राह्मण भक्त सर्वेयुक्त ॥ बुद्धिवंत
श्रधाळु ॥१६॥ भगवद्भाग्ये भाग्यवंतु ॥ येदु सी भेटला तो अवधूतु ॥ यासी होऊनी
॥१७॥ अति विनीतु ॥ असे विनवीतु निजहीता ॥१७॥ मृदु मंजुळ वचनी प्रार्थीला ॥
मधुपर्क विधीने पुजिला ॥ अवधूतु अति संतोषला ॥ बोलता जाला निजसु ॥१७॥
खे ॥१८॥ ब्राह्मण उवाच ॥ संति मे गुरवो राजन बहवो बुद्ध्युपाश्रिताः ॥
यतो बुद्धिमुपादाय मुक्तोटामीह तान् शृणु ॥३२॥ टिका ॥ क्षीरसागरच्यं बा
कला ॥ कौतुकपेच्या मेघु गर्जेला ॥ निजसुखाचा वाधावा आला ॥ तैसे बोलिला ॥
ब्राह्मणु ॥१९॥ ऐके राजसचुडामणि ॥ यदुकुळदीपदीनमणि ॥ धन्य धन्य तु स्त्री ॥
वाणी ॥ निजगुणि विणविलो ॥२०॥ राजा आणी साधीकु ॥ सिद्ध लक्षणे लक्षकु
पृथ्वी माजी तु चि येकु ॥ नदीसे आणी कुसर्वथा ॥२१॥ सुंदर आणी सगुण ॥ उत्त
मोत्तम केला प्रश्न ॥ पुसिले निजानंद कारण ॥ यथार्थ जाण सांगेन ॥२२॥ गुरु ॥

वीण आसप्राप्ति। सर्वथा न घडे गा नृपती। ते गुरु हि मी तूज प्रति। यथा निरु
क्ति सांगेन ॥ २२ ॥ निज बुद्धिच्या विवेकस्थिती। बहुत गुरु म्यां केले असती। जो
जो सद्गुण देखिजे भूतीं। ते ते स्थिति तो गुरु ॥ २३ ॥ बुद्धिने अंगीकारिले गुण ॥
निजधैर्यें धरिली धारण। तेणें मी मुक्त जालों जाण। स्वेच्छाटना करीतु से ॥
॥ २४ ॥ संसार तरावया। मुख्य सद्बुद्धि गा राया। ते गुरु नाही आणीक उपाया ॥
अर्थ काह्यासि नावे ॥ २५ ॥ सद्बुद्धि नाही ज्यापासी। तो संसारस्त्री आदनी दा
सी। उसंतु नाही अहिर्निसी। दुःख भोगासी अनंता ॥ २६ ॥ सुबुद्धि नाही हृद
यभुवनी। तेथे वैराग्य नुपजे मनी। मा तो तरेल कैसेनी। विवेकु स्वप्नीं हि न
देखे ॥ २७ ॥ वैराग्याचे निपडिवाडे। ज्यासी सद्बुद्धि सापडे। तेथ संसार कोण बा
पुडे। घायें रेकडे विभांडी ॥ २८ ॥ आधी संसार यकु असावा। मग तो घरा टोवे
ना सावा। जो रीघाला विवेक गावा। सत्य सी ते छातें नाही ॥ २९ ॥ संसार नाशा
सी मूळ। शिष्य प्रह्लाद विवेक केवळ। तोचि जाला आम्हा अढळ बळ। होये मृगजळ संसा
रु ॥ ३० ॥ जे मी गुरु सांगेन लक्षण। ते निज प्रज्ञेचि लक्षणें। हे उपादेय चिन्हें। घे
ने यत्न ने सा विवेकें ॥ ३१ ॥ हेचि मराठिया भाषा। सांगेन ते सावध ऐका। जेणें

शिष्यअभावाका। पडे राजकाप्रयत्न ॥ ३३ ॥ एकाप्रज्ञेचि लक्षणे। सांगेन दृष्टांत प-
या॥ सूपच्यावनी रांधने॥ घेने यज्ञनेस विवेक॥ ३४॥ चावनी मासि ज्ञेजे पडे
सूक्ष्म निजतत्व तवी सांडे॥ उरते गुणदोषाचे खडे॥ करी वडबडे खडखडीत॥
॥२९॥ ॥ ३५॥ ऐसि ज्ञेगा अवस्था॥ तेसा गावी सर्वथा॥ नाहीतरी त्रंभु होइल स्वार्था॥
ही राखता विशुद्धी॥ ३६॥ सुपाची दशा ते ऐसि॥ सजीर ज्ञतमक नीमुसासि॥
निडारला नीजबोजासी॥ नीजह्रदये सिराखत॥ ३७॥ स्वये वैराग्य तापणे
ते वस्तारांध नेलणने॥ ते अपक्क तेय रिपक्क करणे॥ निजगुणे निजांगे॥ ३८॥ ॥२९॥
एवं या दोन्हि दशा॥ दृढ धरा मा विशेषा॥ तेणे परमार्थ अपैसा॥ जेवी आ-
रिसा हातिचा॥ ३९॥ यदु सिवलणे ब्राह्मणे॥ जे ज्या सांगीतले लक्षणे॥ तो तो॥
तेथे रेउ नियामन॥ सावधान परियेसी॥ ४०॥ जो जो ज्याच्या घेतला गुण॥ तो
तो गुरु त्याके लाजाण॥ गुरु आले अपारपण॥ जग संपूर्ण गुरु दीसे॥ ४१॥ ज्या-
चा गुण घेतला॥ तो सहज गुरु त्याचा झाला॥ ज्याच्या गुण त्यागरूपे घेतला॥ तो-
हि गुरु जाला अप्रहित त्यागे॥ ४२॥ एवं ग्राह्य त्याग समतुके॥ दोहिसी गुरु त्या आले
नीके॥ राया तु पाहे पा विवेके॥ जगचि असके गुरु दीसे॥ ४३॥ ऐसे सांगता त्या

चाट॥ तुज वाटेल हे कां न्याय॥ तरी गुरु सांगो अवघा अवघ॥ मानीलें वरी परि निज बुद्धि॥५४॥ श्लोक॥ पृथिवी वायुराकाशमापोग्निश्चंद्रमा रविः॥ कपोतोऽजगरः सिंधुः पतंगो मधुकृद्गजः॥३३॥ मधुहा हरिणो मीनः पिंगला कुररोर्भकः॥ कुमारी शरकृत्सर्पऊर्णनाभिसुपेशाकृत॥३४॥ टिका॥ गुरु सांगेन अशेष॥ संख्याप्रमाण चोवीस॥ त्यांचि नावे तुज परियेस॥ सावकाश॥ सांगेन॥५५॥ पृथ्वी वायु आकाश॥ अग्नि आप शितांश॥ सातवस्यंअंश॥ कपोता परिस आरवा॥५६॥ अजगर सिंधु पतंग॥ मधुमक्षिका गज भृंग॥ हरिण मीन वेश्या सांग॥ नावे सुभग पिंगळा॥५७॥ टिटवी अप्राणी लेकुरकुमारि आणि शरकारु॥ सर्पु कोति निपेशकारु॥ इतुके नी गुरु चोवीस॥५८॥ पावावया तत्व पंचविसावे॥ चोविसा गुरुसी उपासावे॥ विवेकयुक्तिसि स्वभावे॥ गुरु न जावे निजबुद्धि॥५९॥ ठाकावया निजबोधासि॥ निजविवेके आहिर्नीसी॥ गुरु बुद्धे उनी आणिकांसि॥ निजहितासी गुरु केले॥६०॥ कोण युक्ति कोण विचारु॥ कोण लक्षणे कोण गुरु॥ केला तो हि निज निर्धारु॥ सवीस्तरु परियेसा॥६१॥ श्लोक॥ एते मे गुरवो राजन्‌ चतुर्विंशतिराश्रिताः॥ शि

शाम्यंतिमिरेतेषामन्वशिक्ष मिहात्मनः॥ ५५॥ टिका॥ एकेराउवर्येनृप
ति॥ विवेकधवळचतुरकिर्ति॥ गुरुसंख्यातुजप्रति॥ यथानिगुतिसांगीत
ली॥ ५२॥ साचियाशिक्षीतावर्ति॥ सिकलोअपुआयुक्ति॥ मगपावलोअ
मस्थिति॥ विकल्पभ्रांतिसांडुनी॥ ५३॥ श्लोक॥ यतोयदनुशिक्षामियथा
वान्नाहुशात्मजः॥ ततश्यापुरुषव्याघ्रनिबोधकथयामिते॥ ३६॥ टिका॥
नहुशाच्यापुत्रययाति॥ ययातिच्यायदुनिश्चीती॥ नहुषनंदनयदुसीऊलग
॥१९॥ ति॥ मृगविसतीयेणयोगे॥ ५४॥ यालागीऊलतोनहुषनंदन॥ पुरुषामाजी ॥१९॥
पंचानन॥ सांगेनगुरुच्यालक्षण॥ कियक्षुणापरियेसी॥ ५५॥ ज्याणुरुचे
जेशिक्षित॥ मीसिकलोसुनिश्चित॥ तेतेसांगेनसमस्त॥ सावधचितकरिराया
॥ ५६॥ एकावयागुरुलक्षण॥ यदुनीसर्वांगकेलेश्रवण॥ अर्थिबुडउनियामन
न॥ सावधानपरिसतु॥ ५७॥ शद्बुसांडुनियामागे॥ शद्बार्थामाजिरीगे॥ जेजे
परिसतुतेहोतुअंगे॥ बिकल्पयागेविनितु॥ ५८॥ श्लोक॥ नतेराजन्प्रम
णाविधीरादैववशानुगः॥ तद्विद्वान्नचलेन्मार्गादन्वशीक्षंक्षीतेर्वतं॥ ३७
टिका॥ परमार्थिमुख्यशांति॥ साधकासिपाहिजे निश्चिति॥ यालागीप्रथम

गुरु क्षिती । निजशांतिलागुनी ॥८९॥ पृथ्वी गुरु त्रिविध पाही । पर्वत वृक्ष आ
णिमहि । यांचीं लक्षणें धरितां देहीं । गुरु व्हावा ही पृथ्वीसि ॥९०॥ अंतरीं निग्रहो
ते शांति । बाह्य इंद्रियें निग्रहो ते दांति । उभय सहिष्णुता ते शांति । ऐसी क्षिति
गुरु केली ॥९१॥ पृथ्वीतें नाना भूतीं । मासिमाझिल खणोनी खोंबति । नाना भेदें
भिन्न करिती । निजवृत्ती नेवहारे ॥९२॥ या भूतांचें भिन्न कर्तेंपण । पृथ्वी स्वसंपा
दिल्यापण । मोडोनेदी स्वप्रभिन्नपण । अखंड ज्ञान सर्वदा ॥९३॥ तैसें योगीयाचें
लक्षण । करितां कर्म भिन्न भिन्न । वृत्ति अखंड दंडायमान । सर्वदा ज्ञान असा
वें ॥९४॥ देहासि प्रारब्धयोगगति । भूतें प्रारब्धयोगें आक्रमिती । भुक्ति निजला
सता नाविति । द्वंद्वें न बाधी ती साधका ॥९५॥ येथ भूतीं पृथ्वी पूजिली । पन्हा
ळीं घामुत्रें गांजिली । हर्षविषादा नाहीं आली । निश्चयक[illegible] जो निजशांति ॥९६॥
भूतें पार्थिवें पिंड जाली । तीं हि पृथ्वी पूजिली नागांजिली । ऐक्य द्वंद्व नावा
मूकली । निश्चळ जाली निजरूपें ॥९७॥ तैसाचि योगीया हि जाण । भूतवै
षम्य डंडकिना । सर्व भूतीं निजात्म भावना । विषमीं समाना भावितां ॥९८॥
आतां पृथ्वीचीयुपनिनवशांति । तेसीं गेणरायातूजप्रति । जेशांति धरुनी

संति॥ भगवद्भक्तिपावले॥ ६९॥ पृथ्वी दाहक रुनी जाळिली॥ नागरघालु
निफाडिली॥ आतवरि तत्वितुडविलि॥ तोडिली फोडिली पैं भूति॥ ७०॥ तोअ
पराधु न मनी क्षिति॥ सर्वचि भूतातें प्रसन्न होति॥ तेथें पीकउनी नाना संप
त्ति॥ त्रसिदेती भूतातें॥ ७१॥ ऐसऱ्ये क्षियानिजक्षांति॥ यालागि गुरु म्यां केली क्षि
ति॥ ऐकसभाग्या भूपति॥ क्षितिचि क्षिति अभिन्नव॥ ७२॥ येकें अपराधु के
२० ला॥ दुजेनी उगा विसाहिला॥ इतुकें निक्षांतिकें विझाला॥ उपेक्षिला अपरा
धी॥ ७३॥ असमो डियागोड नारि॥ छेदिते शस्त्र गोडकरि॥ पिळिला आपुलिया २०
वरी॥ स्वादरसाचीपुरी अपकार्यारे तु॥ ७४॥ अपराधुसाहो निडांगी॥ सास्त्या प्र
वर्त्ते हिताला गी॥ तेचि क्षांति पैं जगी॥ होय दातु गीनिर्द्वंद॥ ७५॥ अपराधु साहे
निजांगावरि॥ अपराध्या होइ जे उपकारी॥ हे मी सिकलो पृथ्वीवरी॥ पर्वताप
रोपकारी [illegible]॥ ७६॥ श्लोक॥ शश्वत्परार्थसर्वेहः परार्थैकांतसंभवः॥ सा
धुः शिक्षेत भूभृत्तो नगशिष्यः परात्मतां॥ ३८॥ टिका॥ पृथ्वीपासुनी झाले
ते पर्वत म्या गुरु केले॥ यापासुनी जे जे गुण घेतले॥ ते हि वहिले परियेसो॥ ७७॥
स्यानि प्रकार समस्त॥ पर्वत परार्थचि वाढत॥ तृण जल नाना अर्थ॥ ते हि परार्थं

धरितुसे॥७८॥ कोण्हासिनेमिनापनिवारि॥ उबगोनिनघालीबाहेरि॥ याचकाचे
इछेवरि॥ परोपकारिदेतुसे॥७९॥ ग्रीष्माअंतिसर्वेसरे॥ परित्तोदेतामागनसरे॥
सर्वेचभगवंतेकीजेपुरे॥ वर्षोनिजळघरेसमृद्धि॥८०॥ जवंडवंउल्हासेंदातादे
तु॥ ततंतवंपुरवीजगन्नाथु॥ विकल्पुनधरितोमनांतु॥ देतांअस्युतुअनिवार
॥८१॥ सयमस्युतुदाता॥ हेनमनेचित्तवृता॥ यालागीपाहोदरिद्रता॥ विकल्पवं
तालागली॥८२॥ एवंपर्वताचिजेउहस्ती॥ तेपरोपकारार्थेयकांती॥ उपकारावस्तु
निचित्ति॥ हूलीवृत्तीजाणेणा॥८३॥ सापर्वताऐसितवृता॥ असावीसाधकासि
उदारत्ता॥ कायावाच्याप्राणीचित्ता॥ सर्वस्वदेताउल्हासु॥८४॥ चेष्टामात्रेपरोप
कारत्ता॥ सर्वेदाकरावीसमस्ता॥ कोटिलानहाणोनीलात्ता॥ उपकारीतत्वताउ
द्यतु॥८५॥ परमार्थाचियाचाडा॥ स्वार्थुसांडुनीरोकडा॥ परोपकारार्थअवघडा॥
घडफुडापैरिघे॥८६॥ उपकारचिसाकारला॥ किपरोपकाररूपाआला॥ तैसाज
न्मोनिपरोपकारिजाला॥ उपकारलासर्वासि॥८७॥ उसजैसाअवधारी॥ सर्वा
सिगोडपणेउपकारि॥ तैसाचियोगीयासंसारी॥ परोपकारिमधुरहो॥८८॥ जै
सेपर्वतीनिर्झर॥ तैसेउपकाराचेपासर॥ सुकोनेणतीनिरंतर॥ कृतोपकारज

गकेलो ॥८९॥ सांडुनी कृपणवृत्तीचि संगति । उपकारार्थ पर्वतय कांति । राहिला
असे उपकार मूर्ति । धैर्यवृत्ती निर्धारें ॥९०॥ परोपकारालागीं निश्चीत । गुरु म्या
केला पर्वत । आता वृक्षापासुनि जें शिक्षित । तें हि समस्त परियसे ॥९१॥ सर्वांगी
सर्व भावेंसि । सर्वकाळ सर्वदेशीं । पराधीन होआवें सर्वांसि । हे वृक्षापा
॥२१॥ सिं मी सिकलों ॥९२॥ वृक्ष जेणें प्रतिपाळिला । तो या अधीन झाला । का जो छे ॥२१॥
दावया रिघाला । यासि हि जाला स्वाधीनु ॥९३॥ योगीया पालखि सि घातला
तेव्हा याचि अधीन जाला । येकी सुखी द्यावया चालविला । तेव्हा याच्या चि
बोला अधीनु ॥९४॥ सांडुनी देहीचि अहंता । योगीयासि जाली पराधीन
ता । विश्व मासा आत्मा सर्वथा । सर्वांच्या बोला वर्त्तता संतोषें ॥९५॥ सर्वत्र
मीचि आहे । यालागी साधक बाधक न पाहे । सर्वांच्या बोला माजि राहे । वर्त्त
ता होय संतोषें ॥९६॥ प्राप्त जें जें सुखदुःख । तें अदृष्ट प्रधीन देखें । आत्मा
मानुनी सकळ लोक । पराधीन देखें वर्त्तत ॥९७॥ सकळ लोकीं निजात्मता
देखता जाली पराधीनता । हे वृक्षापासुनी तत्वता । परात्मता मी सिकलो
॥९८॥ आणिक येक लक्षण । वृक्षापासुनी मी सिकलो जाण । अतिथि चे पु

जा॥ विधान॥ तैसा वधा न परियेसे॥ ३४॥ प्रतिथि ग्रा॥ जा वृक्षापासि॥ वंचना
र्थ नकरीयासी॥ पत्रपुष्पफळमूळ छायेसि॥ त्वचा काष्टासि देतुसे॥ ४०॥
जो वृक्षासि प्रतिपाळि॥ का जो घाव घालुय मूळि॥ दोहीसि हि सम मेळि
पुष्पीफळी संतुष्ट॥ ४१॥ जैसा वृक्ष समूळ सगळा॥ आर्थ्यो लागीसार्थे कळा॥
ला॥ तैसा चित्त वित्त देहे बोला॥ साधु संतुष्टला पार्थो सि॥ ४२॥ प्रतिथि सि
नव्हे परान्मुख॥ हा साधुसी गुण अलौलीक॥ अन्न धन वस्त्र उदक॥ यथासु
खदेतुसे॥ ४३॥ प्रति आला आर्थ्यो व्यासि॥ विन्मुख नव्हावे सर्वथ्यासि॥ हे मी सि
कलो वृक्षापासी॥ विवेको सि निजबुद्धि॥ ४४॥ एवं पृथ्वी गुरु जाले एसि॥ दुजे
गुरुत्व तेवायू सि॥ आले जे जे युक्ति सि॥ ते परियेसि नरदेवा॥ ४५॥ गुरुत्व आले
जे वायू सि॥ ते दोप्रकारी परियेसि॥ येक ते प्राणप्रवृत्ती सि॥ बाह्यवायू सी दुस
रा॥ ४६॥ श्लोक॥ प्राणवृत्यैव संतुष्येन्मुनिर्नैवेंद्रियप्रियैः॥ ज्ञानं यथा न नश्ये
त नावकिर्येत वाङ्मनः॥ ४७॥ टिका॥ प्राणा धियापर्यि॥ जो विषइआ शक्ति न
धरि॥ विषयसेवी लोया हि वरि॥ नव्हे अहंकारि प्राणु जैसा॥ ४८॥ प्राणाभ्यासे
सुधा अंकुत॥ ते व्हा प्राणासि चक्षो न होत॥ तेणे काया वाचा चित्त॥ विकळ पडत न

॥२२॥ इंद्रिये॥८॥तयाप्राणासिआधारु॥मलतैसामिळोआहारु॥परिघडेमोक्षा
विचारु॥नकरिसाचारयेप्राणु॥९॥तैसाचियोगीयापाहि॥तोअभिमानुनधरीदे
हि॥विषयसेवीपरिनाही॥अशक्तिक॥हितयासि॥१०॥क्षुधेचियातोंडा॥मिळोकों
डाअथवासाकरमांडा॥परिरसनेघापांगडा॥नकरिघडफुडातयासी॥११॥घ्राण
धारणानढळे॥श्रोंद्रियेनकतीविकळे॥तैसाआहारुयुक्तिबळे॥सेविजेकेवळे॥
निजधैर्ये॥१२॥प्राणास्तवइंद्रियेबळे॥प्राणयोगेदेहचळे॥सादेहकर्मोप्राणुना
तळे॥अलीप्तमेळेवर्ततु॥१३॥साप्राणाचियाऐसिस्थिति॥योगीयाचिवर्तती ॥२२॥
वृत्ती॥सर्वकरुनीनकरीअशक्ति॥देहस्थितिनातळे॥१४॥ब्रह्मादीकार्याचादेहपा
वु॥कांशुकरादीकार्याचादेहटावु॥ऐसानमनीचिविटावु॥प्राणुरूपावुसमभा
वे॥१५॥तैसेचियोगीयाचेकर्मे॥नधरिउंचनीचमनोधर्मे॥करानदेखेअधो
मोत्तमा॥भावनासमसमभावे॥१६॥आवडिप्रतिपाळावारावो॥रंकाच्याटावा
वादेहो॥ऐसाप्राणासिनाहीभावो॥शुद्धसमभावेसर्वत्र॥१७॥प्राणअपान॥
समानउदान॥सर्वसंधीवसेव्यान॥इतुकीनामस्थानेपावेनोळाण॥नसंडीप्रा
णयेकपण॥१८॥तैसेउंचनिचवर्णावर्ण॥अधमोत्तमादिगुणागुण॥देखोनी

योगीयाआपण॥भावनापरिपूर्णनसंडि॥२८॥प्राणअसोनीदेहाभीतरी॥
बाह्यवायूसिभेदुनधरि॥तोसियेगीय।भावणाकरि॥सबाह्यअभ्यंतरीऐ
क्यता॥२९॥श्लोक॥विषयेष्वाविषन्योगीनानाधर्मेषुसर्वतः॥गुणदो
षव्यपेतात्मानविषज्जेतवायूवत्॥४०॥पार्थिवेष्विहदेहेषुप्रविष्ट
स्तद्गुणाश्रयः॥गुणैर्नयुज्यतेयोगीगंधैर्वायूरिवात्मदृक्॥४१॥टी
का॥ऐक्यतासाधावीचतुरी॥तेवायूच्याऐसिदोहिपरि॥बाह्यप्राणिअंतरि
ऐक्यकरिवतोवे॥२०॥प्राणवृत्तीचीलक्षणे॥तुजसांगीतलीसंपूर्णे॥आताबाह्य
वायूचीचिन्हे॥सावधमनेपरियेसे॥२१॥वायूसर्वातेस्पर्शोनिजाये॥परिअडख
ळाकोठेनराहे॥तैसेविषयसेवितापाहे॥प्रशक्तनव्हेयोगिया॥२२॥असोनी
येंद्रियाचेनिमेळे॥तोविषयामाजिजरिखेळे॥तरिगुणदोषआशक्तिमेळे॥
बोधुनमैळेतयाच्या॥२३॥वस्त्रचंदनवनितामाळा॥सदाभोगीताविषयसोह
ळा॥वायूनातुडेजेवीजाळा॥तेवियोगीवेगळाविषयासि॥२४॥जैसेवारेनी
जाळनुडे॥परिजाळीवारानातुडे॥तेविभोगभोगीतागाढे॥भोगानातुडेयोगी
या॥२५॥जातयावायूचभेटि॥सुगंधकोटिघालितिमिठी॥याचिअशक्तिना

हीपोटी॥उराउरीसांडितु॥२६॥तैसाआत्मत्वेयोगीयापाहि॥प्रवेशलाअसेसर्व
देहि॥हेहिगुणाश्रयोपाहि॥रहस्यारारहतोघितो॥२७॥निजात्मदृष्टिचेनिब
के॥तोदेहगुणासिनातके॥जैसागंधावरिवारालोके॥परिनाकळेगंधासि
॥२८॥तेचिपरिपूर्णआत्मस्थिति॥रायामिसंगेनतुजप्रति॥जैसिआकाशा
चीप्रतिति॥सर्वपदार्थिअलिप्त॥२९॥श्लोक॥अंतर्हितश्चस्थिरजंगमेषु
ब्रह्मात्मभावेनसमन्वयेन॥व्याप्त्याव्यवछेदमसंगमात्मनोमुनिर्नभ
॥२२॥ स्त्वंविततस्यभावयेत्॥४२॥टिका॥विषमिअसोनिसमत्व॥संगीअसोनी ॥२३॥
असंगत्व॥भेदकरिताअभेदत्व॥यालागिगुरुत्वआकाशा॥३०॥सर्वपदार्थि
समत्व॥यालागीआकाशासिगुरुत्व॥असंगत्वअभेदत्व॥निर्मळत्वजाणोनि
॥३१॥वैरसर्पामुंगुसासि॥आकाशदोहिंचेहृदयवासि॥वैरनिर्वैर्तीआकाशा र
सी॥तेस्थितियोगीयासीपाहिजे॥३२॥तेणेआकाशदृष्टांते॥ब्रह्मभावेआ
पनीयाते॥योगीदेखिजेपुरते॥व्यापकत्वआपुले॥३३॥ब्रह्मसमन्वयेपाहि
स्थावरजंगमस्त्यारारु॥तोकुणरिवाडिरीतिनाहि॥आपणायैपाहिकोंद
लेअसे॥३४॥आकाशसर्वपदार्थिअसे॥परिअसेहेसर्वासिनदीसे॥तैसाह

स्पर्शस्पर्शातीत असे । सर्वत्र असे योगीया ॥ ३५ ॥ नभ नखोचे साबळें । जळें नाबन
वे यातें निजाळे । नढळता राशा जाळावेगळें । असे सगळें रवरा वित्त ॥ ३६ ॥ तैसिये
गीयासि द्वंद्वें सकळें । बाधुं न सकती कवणे काळें । नढळता द्वंद्वावेगळें । स्वरू
प सगळें शोभत ॥ ३७ ॥ योगीया देहामाजि वळला हो । सांडिलें शस्त्राचे समुदा
ये । तो शस्त्रामाजि आपणा तैपाहे । नरपति घाये जेवी गगणी ॥ ३८ ॥ जे जे द्वंद्व
बाधा आले । तेथे स्वरूप देखे आपुले । सहजें द्वंद्वभावा मुकले । अबाधित
उरलें निजरूप ॥ ३९ ॥ गगण बुडालें दीसे डोहि । परि ते उदकें भीजलें नाहि । तै
सा असोनियां सर्व देहि । अलिप्त पाहिये योगीया ॥ ४० ॥ आकाशासि चिखलु
मारवु जाता । तेने मरवे मारवेला वित्ता । तैसा योगीया देही लक्षणता । देहबंध
वैयालक्षणयासि ॥ ४१ ॥ गगन असोनियां जनि । मैळेना जन घसनि । तैसा
योगीया सकळ कर्में करूनि । कर्मे स्पर्शी न मैळे ॥ ४२ ॥ मोटे बांधितां आका
शातें । न्याहि पालव पडतिरीतें । तेवीं कर्मि बांधता योगीयातें । कर्म तेथें नि
घे मे ॥ ४३ ॥ घटामाजि आकाश दिसे । तेवांचि जे घटाकाश पाहतां घटा
स बाह्य समरसे । आकाश असे परिपूर्ण ॥ ४४ ॥ तैसा आत्मा लक्षणती देहि । त

॥२४॥

वतोदेहासबाह्यपाहि। देहमिथ्यावराड्याटार॥ चिन्मात्रपाहिपरिपूर्ण॥७५॥
श्लोक। तेजोबन्नमये भावे मेघे वायूनेरितैः॥ नस्पृश्यते नभःस्त
द्वकालस्थैर्गुणैः पुमान्॥७५॥ टिका॥ नभपृथ्वीरजेनगदळे। उदकेकरि
नपघळे। अग्निच्येनिज्वाळेनजळे। वायूबळेउडेना॥७६॥ कडकडितआभा
ळे। येउनिआकाशसाकोंवळे। सासमस्तानभनातुळे। अलिप्तबळेसंस्थित
॥७७॥ तैसेचियोगियासि। आसतानिजात्मसमरसी। काळेस्तद्गीत्म्यागु
णासि। वस्पर्शासी तोनळे॥७८॥ काळाच्येथोरसामर्थ्यजाण। देहासीआणी
जन्ममरण। योगीदेहातितआपण। जरामरणतेनदेखे॥७९॥ स्वप्नीचिंता
मणिजोडला। स्ववेचिअंधकुपिपडला। जागाजालानलणेभलानाडला
तैसाघडलादेहसंग॥८०॥ जौब्रह्मादिदेवासिखाये। तोकाळुवंदियोगीया
चेपाये। तोकाळच्याहिआत्माहोये। निघडायाहेमाहाकाळु॥८१॥ विजुकड
कडुनिआकाशि। तेजेप्रकासीगगणासि। गगणनातळेतेविजूसि॥
असोनीतयासीसबाह्य॥८२॥ तैसासहजगुणप्रकाशिझ्हाना। सासियोगी
यानातळेजाण। ज्ञाणस्वरूपनिरबळआपण। वसोज्ञानमननेघे॥८३

॥२४॥

जालियासूर्यउदयासि ॥ दीपप्रभानयेउपेगासी ॥ तोविसहजआलिया
हातासि ॥ वस्तीज्ञानासिकोणपुसे ॥ ८४ ॥ तवेप्रकाशिलेज्ञान ॥ तेंआवडे
निनेघेजाण ॥ अथवासर्ववळआरजोगुण ॥ कर्मटपणसानये ॥ ८५ ॥ होकात
मोगुणाचेनिबळे ॥ क्रोधमोहासीनाकळे ॥ गुणातीतजालाबळे ॥ बोधक
ळोचेस्वानंदे ॥ ८६ ॥ उदकासीगुरुपण ॥ आलेतेआथीकलक्षण ॥ अवधूतम्ह
णेसावधान ॥ नृपनंदनायदुवीरा ॥ ८७ ॥ श्लोक ॥ स्वच्छप्रकृतीतः स्निग्ध
माधूर्यःस्तीर्थभूर्नृणां ॥ मुनिःपुनात्यपांमित्रमीक्षोपस्पर्शकीर्तनैः ॥
४४ ॥ टिका ॥ लक्षणेपाहातांजळा ॥ स्वभावेअतिनिर्मळा ॥ प्रकृतीस्तवकोम
ळा ॥ मधुरकेवळसर्वांसी ॥ ८८ ॥ पवीत्रकावयाप्राणीयासि ॥ तीर्थीतीर्थत्वउद
कासी ॥ इतुकीलक्षणेयोगियासी ॥ अहिर्नीसीअसावी ॥ ८९ ॥ उदकीजेसीघा
लसमळ ॥ तेस्वयेकरीनीर्मळ ॥ परिनधरीअहंबळ ॥ जेम्याहेमळक्षाळिले ॥ ९० ॥
तैसेयोगीयासीभजनसीळ ॥ भावेभावीकजेकेवळ ॥ त्याचेनीरसतीकळि
मळ ॥ नधरीबळगुरुत्वे ॥ ९१ ॥ प्राणगेलातरीप्राणीयासी ॥ कदीनवचनुपजेमा
नसी ॥ जेजेभेटेतयासी ॥ मृदुताकैसीवर्तेत ॥ ९२ ॥ जेवीचंद्रकीरणचकोरा

सी॥ पाखोवा जेवी पक्षीयासी॥ जीवन जैसे काजीवासी॥ तेवीसर्वांसि मदुख
॥६३॥ जळवारिवरिक्षाळी मळ॥ योगी यासबाह्यकरी निर्मळ॥ उदकसुखी क
रीयेकवेळा॥ योगी सर्वकाळसुखदाता॥६४॥ उदकाचे सुख तेकीति॥ सवेचि
क्षणी तृषासि ते होती॥ योगीयादेखा नंदतृप्ती॥ सुखासि विकृति पै नाहि॥
॥६५॥ उदकाची जे मधुरता॥ तेरसनेसीची तवता॥ योगीयाचे जे गोडपणपा॥
हाता॥ होय नीववित्ता सर्वेंद्रिय॥६६॥ लागलायायोगियाचीगोडि॥ जंबतांचिच
॥२५॥ विघोडी॥ ब्रह्मेंद्रादी पदे बापुडि॥ अर्ध घडिमाजी करी॥६७॥ तापले आलेउद ॥२५॥
कापासी॥ अंगस्पर्शे नीववीयासी॥ तैसिचि दशा योगीयासी॥ स्पर्शे तापा॥
सीनीवारी॥६८॥ उदकेनीववीले ज्यासी॥ परतोनी तापहोये त्यासी॥ योगी
रूपेन स्पर्शे ज्यासी॥ तो त्रिविधतापासी वी निर्मुक्तो॥६९॥ योगी ज्यासी नी
ववि जीव भावे॥ त्यासी जीवगेलिया हि ताप नळे॥ निवालेपण तो वोळखावे॥
स्वानुभवे दुल्लतु॥७०॥ मेघमुखे अधःपतन॥ उदकाचे देखो नीजाण॥ अध
पातें निववी जन॥ अन्नदान सकळासि॥७१॥ तैसे योगीयासि खालुते येणे
जे ऐहलोकी जन्म पावणे॥ जननी ववि श्रवण कीर्तने॥ नीज ज्ञाने उद्धरी॥ ॥७२॥

प्रजन्योदकदेखताजाण ॥ जेवीनीवतीसकळैजन ॥ कांगंगादीकांचेदरुषा
ण ॥ करिमोचनपापाचे ॥७३॥ तैसेयोगीयाचेदरुषण ॥ भाग्यवीननदेखेजाण ॥
जेणेदेखिलेत्याचेचरण ॥ कर्ममोचनभवरोग ॥७४॥ नघडेदर्शनस्पर्शन ॥ त
रिकरावेत्याचेनामस्मरण ॥ स्तुकेनीभवमूळजाण ॥ करीछेदनतेनाम ॥
॥७५॥ सांडुनीभगवंताचेकीर्तन ॥ केल्याभक्ताचेनामस्मरण ॥ केवीतुटेलभ
वबंधन ॥ ऐसेनम्हणयदुवीरा ॥७६॥ देवासीपुर्वीनावचीनाहीं ॥ त्यासीभक्ति
प्रतियुगीपाहीं ॥ नामरुपादीसर्वहीं ॥ नानाविलासतेहिअर्पिले ॥७७॥ ऐसा
भक्तिदेवोथोरकेला ॥ आणुनीवैकुंठीबैसविला ॥ भक्तउपकारेदाटला ॥ म
गत्याच्याबोलामाझीवसे ॥७८॥ देवोभक्तवचनावरी ॥ जालानरनाकेशरी
प्रगटलाखांबामाझारी ॥ शुद्धिकरीभक्ताच्या ॥७९॥ आताहिप्रत्यक्षप्रमा
ण ॥ दासाचेनिवचनेजाण ॥ पाषाणप्रतिमेदेवोआपण ॥ आनंदघनप्रकटे
॥८०॥ भक्तभावेआभारला ॥ देवोउपकारेदाटला ॥ यालागीनुलंघवेत्याचा
बोला ॥ पांगेपांगलाभक्ताच्या ॥८१॥ एवंजेथभक्ताचेनामघेणे ॥ तेथेअवश्य
देवोधावणे ॥ भक्तउपकाराउत्तीर्णहोणे ॥ स्वयेंआपणेयालागी ॥८२॥ यालागी

भक्ताचे नाव घेतां ॥ तुटती भवबंधन व्येथा ॥ ऐसें सांगतां अवधूता ॥ प्रेमस
वेणा न सांटवे ॥ ८३ ॥ आतां अग्नि जो गुरु करणें ॥ याची सांगे नलक्षणें ॥ काना
मे नायेक करणें ॥ सावधपणें परियेसा ॥ ८४ ॥ श्लोक ॥ तेजस्वी तपसा दी
प्तो दुर्धर्षो दरभाजनः ॥ सर्वभक्षोपि युक्तात्मा नादत्ते मलमग्निवत ॥
॥ ८५ ॥ टिका ॥ अग्नि नीज तेजें दयदीप्यमान ॥ साक्षात् हाती नधरवे जाण ॥
उदरामाजी साठवन ॥ सर्व भक्षण निज तेजें ॥ ८५ ॥ तैसाचि योगी हि जाण ॥ भ
॥२६॥ गवद्भावें देदीप्यमान ॥ यासी धरावया आंगवन ॥ नव्हे जाण सुरनरा ॥ ८६ ॥ ॥२६॥
हातिन धरवे खदीरांगारु ॥ तैसा योगी या अति दुर्धरु ॥ तयासि नसके आव
रु ॥ मायाव्येवहार गुणेंसि ॥ ८७ ॥ अग्निसी नीज मुखचि पात्र ॥ तैसें योगीया
सि उदरमात्र ॥ देवा देवणें विचित्र ॥ नाहि पात्र गाठी सि ॥ ८८ ॥ अग्नि ने जें जें से
वनें ॥ तें जाळुनी आपुलें ऐसें करणें ॥ यापरि सर्व भक्षणें ॥ नाहि स्पर्श नेमळा
तो ॥ ८९ ॥ चंदन सुवास दुर्गंध धुरें ॥ निंब कडु उस गोडिरें ॥ तें जाळुनि आकार
विकारें ॥ कीजे वैश्वानरें आपणा ऐसें ॥ ९० ॥ तैसें योगीया देवें जें अंगीकारी ॥ तें आ
सदृष्टि निर्धारी ॥ दोषदवडुनिया दुरी ॥ मग स्वीकारी निजबोधें ॥ ९१ ॥ भोग्य पडे

भोगु जाये। तेथे आत्मप्रतीति पाहे॥ भोक्ता तद्रूप चि होये। हा भोगु पाहे योगी॥
या॥ ९२॥ अग्निसी पडिले असमळ। ते अग्निमुखे होय निर्मळ। योगीयासी वी
जे आवुमाळ। परम मंगळ ते होये॥ ९३॥ अग्निमुखीं यागु घडे। तेणे अदृष्टे स्व
र्गे भोगु जोडे। योगियाचे मुखि जे जे पडे। तेणे ते जोडे निजपद॥ ९४॥ आणीक।
अग्निचे चिन्ह। ऐक राया सावधान। साधकाचे तेचि साधन। सिद्धलक्षण।
सिद्धाचे॥ ९५॥ श्लोक॥ क्वचिच्छन्नः क्वचित्स्पष्ट उपास्यः श्रेय इच्छतां॥ भु
ंक्ते सर्वत्र दातृणां दहन्प्रागुत्तराशुभं॥ ४६॥ टीका॥ भीतरि तेजस्वी वरि झाकि
ला॥ होमकुंडी अग्नि पुरिला॥ काय झाला वे प्रज्वळला॥ याची किकेलाम हायणु॥
॥ ९६॥ जो जो उपासका भावो जीवि। याचा श्रेया ते उपजवि। पूर्वापर असुभे जे अघवि
जाळुनी हवी सेवीतु॥ ९७॥ तैसिचि योगीयाचि लिला॥ भाविका सिदीसे डोळा॥ ये
का गुप्त होउनि ठेला॥ न दिसे पाहिला सर्वथा॥ ९८॥ ऐसियाचा हि राइ॥ भावब
ळे भावी कृपा हि॥ अर्पी ते जे जे काहि॥ मोक्ष लागे पाइ मुमुक्षा॥ ९९॥ ते पडता चि
योगीयाचे मुखि॥ संचित क्रियमाने असे कि॥ जाळुनि याये कायेकी॥ करि सुखि
निजपदी॥ १००॥ आणीक हियेक अग्निचे लक्षण॥ राया तू जसांगेन जाण॥ जेणे

सगुणआणीनिर्गुण॥दीसेसमानसमसाम्ये॥४॥ श्लोक॥ स्वमायया स्वइमि
दं सदसल्लक्षणं विभुः॥ प्रविष्ट इयते तत्तत्स्वरूपो ग्निरिवैधसि॥४८
॥२८॥ टिका॥ अग्निसहजेनिराकार॥ यासिकाष्टानुरूपेआकार॥ दीर्घवर्तुळथोर॥ ॥२८॥
नानाकार भासतु॥२॥ तैसिचिभगवंताचि भगवत्शक्ति॥ स्वमायाकल्पीतक्ष
त्मनाकृति॥ जेथेप्रवेशलासहजस्थिति॥ बहुधाव्यक्ति अभासे॥३॥ जैसेगं
गेचेयेकजळ॥ भासेभवरेलहरिकल्लोळ॥ तैसाजगदाकारेअखिळ॥ भासेस
कळजगदात्मा॥४॥ काष्ठाचियामंडपीच्या॥ चित्रासि॥ दीपप्रभाभासेतैसि॥ राम
रावणुयानावेसि॥ दावीजगासिनटनाट्या॥५॥ ऐस्यानानाविधाव्यक्ति॥ना
नाभासनानावृत्ति॥ तेथेप्रवेशोनिश्रीपति॥ सहजस्थितिनसचवी॥६॥ तैसि
योगियाचिस्थिति॥ पाहानानाकारव्यक्ति॥ आपणियातेदेखेसमवृत्ति॥ ने
दभ्रांतियानाहि॥७॥ तेथेजेजेकाहिपाहे॥ तेतेआपणचिआहे॥ याउपपत्ति
उभउनिबाहे॥ सांगताहेअवधूतु॥८॥ देहासीचजन्मनाश॥ आत्मानित्यअ
विनाश॥ हादृढकेलाविश्वासु॥ गुरुहिमांसुकरुनि॥९॥ श्लोक॥ विसर्गाद्याः
श्मशानांताः भावाः देहस्य नात्मनः॥ कलानामिव चंद्रस्य कालेनाव्य

कवर्त्मना॥४८॥ टिका॥ शुक्लकृष्णपक्षपाडीं। चंद्रकळांचि वाढिमोडि। तेनि
जचंद्रि नाहि वोढि। तैसि रितो कडि योगीया॥१०॥ जन्मनाशादि षड्विकार। हे दे
हासिचि साचार। आत्मा अविनाशी निर्विकार। अनंत अपार स्वरूप तो॥११॥ घ
टस्वभावे नाशिवंतु असे। परि मांजि चंद्रमा बिंब लाभासे। नश्वरि अनश्वरादि
से। विकार दोषि लिंपेना॥१२॥ घटासवे चंद्रासि उत्पत्ति। नाहि नाशासवे नाशप्रा
प्ति। चंद्रमा आपुले सहज स्थिति। नष्टा उत्पत्ति रहितु॥१३॥ तैसा योगीया नि
जरूपपणे। देहासवे नाहि होणे। देह निमाल्या नाहि निमने। अखंडपणे परि
पूर्ण॥१४॥ काळाचि सूक्ष्मलक्ष्म गति। दाखवि नाश आणि उत्पत्ति। ते काळसत्ता दे
हाप्रति। आत्मस्थिति ना तवे॥१५॥ एवं काळाचे बळ गाढे। म्हणति ते देहासि
चि कुडे। पाहाता आत्मस्थितिकडे। काळु बापुडे तेथे नाहि॥१६॥ सूक्ष्म काळग
ति सांगता। वेगे आटले अवधूता। सिंहावलोकणे मागुता। अग्नि दृष्टांत तासं
गतु॥१७॥ श्लोक॥ कालेन ह्योघवेगेन भूतानां प्रभवाप्ययौ॥ नित्यावपि न
दृश्येते आत्मनोग्नेर्यथार्चिषां॥४९॥ टिका॥ काळनदिचा महावेगु। सूक्ष्म
वोहात ता गति वोघु। तेथ भूततरंगा जन्म भंगु। देखता चि जग नदेखे॥१८॥ जग

जर्जरीतत्तरुणत्राण। वाहातनदिमाजिवोसान। वक्षिकारतेंचेंपरिपूर्ण। भवरे
दारुणभवतातें॥१९॥ बाळतारुण्याचेरवळाळ। वार्धक्यतेंचेमंदजळ। जन्मम
रणाचेउसाळ। प्रतिकल्लोळउटति॥२०॥ बोधवेगाचीकडाडी। पाडितआयुष्या
च्यादरडि। स्वर्गादिदेउळेमोडि। शिखरिचेंपाडिसुरेंद्र॥२१॥ तळिंरिचवताघो
ग। पाताळादिविवरवेग। नासुनियापन्नगें। आडमोडिअंगेकरिकाळु॥२२॥ ए
सियाळिकाळवोघासि। घडिमोडिभूततरंगासि। होतसेअहिनिसि। तेको॥
॥२९॥ ण्हासिलक्षेना॥२३॥ जैमहाप्रळयोमेघुगडगडि। तैंपुरुषच्यद्वेकडाडि। ब्रह्मादी॥ ॥२९॥
कतरुवरउपडि। समूळससेंडिवाहाविले॥२४॥ जैंप्रयंतीकपूरुच्यटे। तैंवैकुं
ठकैलासहिबुडे। तेथेंकाळाचारीगुनघडे। हेंअक्षरघडेयेरवांघ्या॥२५॥ अनि
वारकाळनदिचिगति। सूक्ष्मलक्षणानिश्चितिं। तेंसूक्ष्मगतिचिस्थिति। अ
तिनिगुतिपरियेसा॥२६॥ युगादिपुतेचितोहाळणति। परिसिरवाक्षणक्षण॥
जाति। तेलक्षेणासूक्ष्मगति। प्रतिहिलणतिवीसाळा॥२७॥ प्रत्यक्षप्रवाहेगंगा
जळा। तेकाविचेहळणतिबरवा। तेसिकाळगतिअकळ। लोकसकळनेण॥
ति॥२८॥ प्रत्यक्षपाहापादेहासि। काळुवयसेतेंग्रासि। बाळकोमारतारुण्या

स्त्रियेवरिकरणे ॥ जीवेंप्राणेंसर्वस्वे ॥ ६४ ॥ बैसलीसाकरेवरिमासि ॥ मारिता
हिनुडेजैसि ॥ तैसाभोगीताविषयासि ॥ जरामरणासिनाठवी ॥ ६५ ॥ जैसि
पूर्वजांचिमाक ॥ पाळितिसमस्वादिलोक ॥ तैसेंस्त्रियेचेंचिसुख ॥ पाळिदेख
सर्वस्वें ॥ ६६ ॥ जैसिआत्मउपासकासी ॥ येकात्मतांहोयेप्राणसि ॥ तैसेंस्त्रिवा
चुनियासि ॥ जगीप्राणीकासीनदेखे ॥ ६७ ॥ श्लोक ॥ कपोतीप्रथमंगर्भंग
ह्णातीकालआगते ॥ अंडानिसुषुवेनीडेस्वपत्युःसन्निधौसती ॥ ५७
टिका ॥ आधीचिप्रियापढियंती ॥ तेहिजालीगर्भवंती ॥ जैसिजोनियाचेहाती
सापडेअवचितीधनलोहो ॥ ६८ ॥ तैसेंतीच्यागर्भाचेकोड ॥ आधीकाधीकवा
ढवीगोड ॥ जैसेमंदीरायेउनीमाकड ॥ नाचेतडतडाउछुल ॥ ६९ ॥ एसेगर्भाचे ॥
सोहळे ॥ सर्वस्वपुरवीडोहळे ॥ तीच्येलिळेमाजिखेळे ॥ प्राप्तकाळेप्रसूती ॥ ७० ॥
स्वनीडाआंतौती ॥ जालीअंडातेप्रसवती ॥ प्रसुतीवाधावासांगती ॥ एकोनी
पतीउल्हासे ॥ ७१ ॥ श्लोक ॥ तेषुकालेव्यजायंतरचितावयवाहरेः ॥ शक्ति
भिर्दुर्विभाव्याभिःकोमलांगतनूरुहाः ॥ ५८ ॥ टिका ॥ अघटघटीह
रिचिमाया ॥ अलक्षलक्षणाब्रह्मलया ॥ प्रवेशेअंडामाजितया ॥ देवमायारचिये ॥

लो ।।७३।। रसें भरिलि होति अंडे ।। त्यामाजि नखपाखचांचुवडे ।। उघडिलीं डोळियाचीक
वाडे ।। हे करि कोडें हरिमाया ।। ७४ ।। अंडेउलोनी आपण ।। कोवळिपीलिं निघालीं ज्या
ण ।। पीतरी देखता चि दर्शन ।। जीउप्राण तुलला ।। ७५ ।। श्लोक ।। प्रजाः पुपुषतुः प्री
तौ दंपति पुत्रवत्सलौ ।। शृण्वंतौ कूजितं तासां निर्वृत्तौ कलभाषितैः ।। ५९
टिका ।। अत्यंत कोवळि बाळें ।। सांतवितिमृदमंजुळें ।। दोघे जने पुत्रवत्सळें ।। प्रतिस्नेहा
चे प्रजासि ।। ७५ ।। जैसमइ जैसे लक्षण ।। तैसें प्रजाच्चे पोषण ।। आंगें करिताति आपण ।।
।।३१।। दोघे जन मिळोनियां ।। ७६ ।। गोडगोजीरें बोल ।। एकोनी दोघा येति डोल ।। धावोनिया ।।३१।।
वेळोवेळ ।। निंबलोन उतरिती ।। ७७ ।। श्लोक ।। तासां पतत्रैः सुस्पर्शैः कूजितैर्मु
ग्धचेष्टितैः ।। प्रत्युद्गमैरदीनानां पितरौ मुदमापतुः ।। ६० ।। टिका ।। त्याचे निआ
विंगणें चुंबणे ।। मृदमंजुळ कलभाषणें ।। दोपक्षाचे निस्पर्शनें ।। दोघे जन नीवताति
।। ७८ ।। माता पीता दोघे बैसती ।। सन्मुख आपये धावति ।। लोलवक्र खेपी लागती ।।
वेगें दावी तियें रयेरा ।। ७९ ।। मग देउ नियां खेवें ।। दुरि जाति मुग्ध भावें ।। तेथू निघेउ
नियां धावे ।। वेगें या वेगा पासि ।। ८० ।। मायबापा आपापाखोव्यापासि ।। हीन दीन तानां
हि बाळांसि ।। येजन्मोनी याचे कुसी ।। या दोघा सिस भागपता ।। ८१ ।। लाडिकी लडि

वाळेबाळे॥ लाडकोडपुरवीतिले॥ देखोनी निवती डोळे॥ स्नेहप्रागळे येरयेरा॥
॥८२॥ ऐसी खेळतां देखोनि बाळे॥ दोघे धावती येके वेळे॥ उचलोनियां स्नेहबळे॥ मु
खकमळे चुंबीत॥८३॥ श्लोक॥ स्नेहानुबद्धहृदयावन्योन्यं विष्णुमायया॥ वि
मोहितौ दीनधियौ शिशून्पुपुषतुः प्रजाः॥६१॥ टिका॥ प्रजा चि जे आजमाया॥ सा
केसी मूळ विलिगारा या॥ अन्योन्यस्नेहबांधोनि हृदया॥ मोलिवो सावया उद्दित॥८४
स्त्रीपुत्रांच्या मोहगहन॥ त्यांचे करावया पोषन॥ चिंतातुर अतिदीन॥ करिती भ्रमन
अन्नार्थी॥८५॥ श्लोक॥ एकदा जग्मतुस्तासामन्नार्थं तौ कुटुंबीनौ॥ परितः
कानने तस्मीन्नर्थिनौ चेरतुश्चीरं॥६२॥ टिका॥ एवं टनके बरी जाली बाळे॥ कु
टंब अपयंत थोरावले॥ अन्न बहुसाल पाहिजे जाले॥ दोघे विह्वळ गृहधर्मे॥८६॥ या
परि कुटंब वसले॥ पुत्रस्नेह स्नेहाळे॥ दोघे जने येके वेळे॥ अन्न बहुकाळे अर्थिती॥
॥८७॥ सहसा मिळेना अन्न॥ यालागी हिंडती वनेवन॥ बहुसाल भ्रमता हि जाण॥
पुर्ण पोषण मिळेना॥८८॥ बहुसाल मेळउनी चारा॥ दोघे जण जावो घरा॥ मग आपु
लिया लेकुरां॥ नाना उपचारा प्रतिपाळु॥८९॥ ऐसे ऐसिया वासना॥ मेळवावया अ
न्ना॥ दोघे जणे नाना स्थाना॥ वनउपवना हिंडती॥९०॥ श्लोक॥ दृष्ट्वा तान्लुब्धकः

कश्चिद्यदृछातोवनेचरः॥ अथहेमालमातयश्चरतःस्वालयांतिके॥६
टिका॥ मातापीतागेलीदुरि॥ उडतीपीले निडाभितरी॥ क्षुधेनेपीडिलीभारी॥ निघा
लिबाहेरीअहठ्ये॥ २१॥ तेवणीकोन्हियेकलुब्धक॥ पक्षबंधनीअतिसाधक॥ तेणेते
कपोतबालक॥ अहठ्येदेखदेखिले॥ २२॥ तेणेपसरनियाकाळजाळ॥ फासाबांध
लेतेबाळ॥ कपोताकपोतिचेवेळ॥ रानवतकेबळराहिला॥ २३॥ श्लोक॥ कपोतश्च
कपोतीच्यप्रजापोषेसदोत्सुकौ॥ गतौपोषणमादायस्वनिडमुपजग्मतु॥ ६४॥
॥३२॥ बालकाच्याअतिप्रिति॥ कपोताआणिकपोति॥ चाराघेउनियेत्ति॥ निडाप्रतिलव ॥३२॥
लाहे॥ २३॥ स्त्रिसुखाचीअशक्ति॥ तेचिबाढयादुःखाचीसुति॥ स्त्रिसंगेदुःखप्रा
प्ति॥ संगोकीतिअनिवार॥ २४॥ पुरुषासिद्धावयादुःख॥ स्त्रिसंगअवस्यक॥ पुत्र
पौत्रदारादेख॥ नानादुःखभोगवी॥ २५॥ श्लोक॥ कपोतिस्वात्मजान्वीक्ष्यबाल
कान्जालसंवृतान्॥ तानभ्यधावक्रोशंतिक्रोशतोभृशदुःखिता॥ ६५॥ टि
का॥ तवकाळजाळियेकवेळे॥ कपोतिबांधलीदेखबाळे॥ तोंडघेउनिपोटिकपा
ळे॥ अक्रोशेलोभेदुखित॥ २६॥ बाळेचरफडितादेखेजाळि॥ अक्रंदोनीदेआरो
ळि॥ बाळासन्मुखधावेवेळोवेळि॥ दुःखतमविदुःखीत॥ २७॥ श्लोक॥ सास

रूसैं स्नेहगुणैनारीनचिता जमायया ॥ स्वयंचावध्यतस्त्रिबावधान्यश्पंस ।
पस्मृति ॥ ६६ ॥ टिका ॥ दुःखद्यावयाभ्रतारासि ॥ आक्रंदेकपोतिचालिलिकै
सि ॥ शतगुणामोहवाढलातीसि ॥ मृतपुत्रासिदेखोनि ॥ २८ पुत्रस्नेहेकेली
वेडे ॥ गुणआरवआरवुरडे ॥ हिताहितनेदेखेपुढे ॥ बळेचिपडेजावात ॥ ६६
मायामोहेभुललिकै सि ॥ तथेबांधलेदेखेपुत्रासि ॥ तेजाविघालीआपणा ॥
सि ॥ मोहपीसितेकेली ॥ ६०० ॥ श्लोक ॥ कपोतश्चात्मजान्बद्धानात्मनोप्य ।
धिका प्रियानू ॥ भार्याचात्मसमा दीनो विललापातिदुःखितः ॥ ६७ ॥ टि
का ॥ अंतरलास्त्रिबाळकी ॥ कपोतातीयेकाकी ॥ रुदनकरीअधोमुखि ॥ अ
तिदुःखिविलपतु ॥ १ ॥ जीवाहोउनीप्रितिआधीक ॥ तेनिर्जीवदेखिलेबा
ळक ॥ अनुकूळअनूरूपक ॥ भार्यादेखअंतरली ॥ २ ॥ श्लोक ॥ अहोमेपश्यता
पायमल्पपुण्यस्यदुर्मतेः ॥ अतृप्तस्याकृतार्थस्यगृहः स्त्रैवर्गिकोहतः ॥
६८ ॥ टिका ॥ धर्मअर्थआणीकामु ॥ यातीहिचाआश्रोगृहाश्रमु ॥ तोभंगला
मिअनाश्रमु ॥ अतृप्तकामुसांडुनि ॥ १ ॥ पुर्वपापाचाअवर्तु ॥ मजसांडुनिअकृ
तार्थु ॥ मासाकामनव्हतातरस्तु ॥ धर्मकामार्थुभंगला ॥ ४ ॥ गृहित्रैवर्गुचिभंग ।

ता ॥ चौथापुरुषार्थु असे उरला ॥ तो साधुनि घेवों वहिला ॥ आश्रमु नेंग आयाचि
क्षितिकाये ॥ ५ ॥ ऐसे ल्हणोसि जरि निगुत्ति ॥ ये अर्थि मी दुर्मति ॥ विषयेवासनानो ॥
सोडे चित्ती ॥ कैसे निमुक्ति साधेल ॥ ६ ॥ म्या पुर्वी अल्प पुण्य होते केले ॥ यालागी अं
तराइ घर घेतले ॥ माझे परलोक साधन टेले ॥ विधुर केले मज लागि ॥ ७ ॥ हो कां ॥
गृहि असता ग्रहस्त ॥ काय परलोक साधे समस्त ॥ इतराची असो कथा ॥ मज सा ॥
धनता तो होती ॥ ८ ॥ श्लोक ॥ अनुरूपानुकुलाच पश्य मे पतिदेवता ॥ अन्य गृ
॥३३॥ हे मांसं यज्ञ पुत्रैः स्वयाति साधुनिः ॥ ९ ॥ टिका ॥ स्त्रि पुरुषाचि चित्तवृत्ति ॥ ॥३३॥
अनुकुळ वर्त्तें धर्मप्रवृत्ति ॥ तरि चि परलोक साधिति ॥ इतरा प्राप्ति तेना हि ॥ य
येकाच्या भार्या तोंडाळ ॥ येकाच्या आळस बहु वोढाळ ॥ येकाच्या याअ प्रतिचांडा ॥
ळ ॥ येकी दुशील दुर्जेगा ॥ १० ॥ येकीचा तो क्रोध उगाढ ॥ येकी या असंत्तरखादाड ॥
येकी सोली तिदंत दाढ ॥ आरिसा पुढा मां हुनी ॥ ११ ॥ येकी वांगवा आळसिनि ॥
येकी या महा डाइनी ॥ येकी सकुमारा विलासिनि ॥ बरवे पणी गर्वीता ॥ १२ ॥ तै
सिन ह्रेमा झिपली ॥ सदा अनुकूळ मज लागुणी ॥ मज सि वर्त्ते अनुरूपपणी ॥
धर्मपत्नि धार्मिक ॥ १३ ॥ मज ह्राधर्मी तत्पर ॥ ते ह्राधर्मा सि तेप्रति सादर ॥ मज

कामिलेव्हा आदर ॥ तेव्हा कामातुर कामिनी ॥ १४ ॥ मज वाचुनी तवता ॥ नम्न डो
आणीका देवता ॥ मज सांडुनी न स्वेती र्थ्या ॥ माझे वचन सर्वथा नुलंघी ॥ १५ ॥ एवं
रूपगुणकूळशिळ ॥ मज सिसदा अनुकूळ ॥ पतिव्रता जिके बळ ॥ पति निर्मळ पै
माझि ॥ १६ ॥ मज सांडूनि शून्य ग्रहि ॥ पुत्र सहित साध्वी पाही ॥ जाति से स्वर्गाचा
राह ॥ मज अपाइ घालूनि ॥ १७ ॥ श्लोक ॥ सोहं शून्य गृहे दीनो मृतदारो मृत
प्रजः ॥ जिजी विषे किमर्थं वा विधुरो दुःखजीवितः ॥ ७० ॥ टिका ॥ नाशीली
स्त्रि नाशीली या प्रजा ॥ येथे म्या ज्या वे कोण्या काजा ॥ दुःख प्राणु जाइल माझा
लोकलाजा निंदितु ॥ १८ ॥ येवढे आंगी वाटले दुःख ॥ काय लोकी कीदा उसुख ॥
मंगले संसाराचे सुख ॥ चिंतामूर्ख लरणतील ॥ १९ ॥ जव्हो विधुराचे जीणे ॥ सदा
निंद्य लाजिरवाणे ॥ नये आधिष्टिचे अवंतने ॥ सदा वसने येकाकी ॥ २० ॥ ऐसे निव
सता ये लोकी ॥ शून्यग्रहि येकाकी ॥ घडगोडन मीळे मुखि ॥ परम दुःखि मी हो
इन ॥ २१ ॥ श्लोक ॥ तांस्तथैवावृतान् शिग्भिर्मृत्युग्रस्तान् विचेष्टतः ॥ स्वयं च
कृपणः शिक्षु पश्यन्नप्यबुधोपतत् ॥ ७१ ॥ टिका ॥ ऐसे बोलोनि केले काय ॥ म
ता स्त्रि पुत्रा कडे पाहे ॥ कावपाशी बांधली आहे ॥ चेष्टा राहे निश्चेष्ट ॥ २२ ॥ ऐसे दे

॥३६॥ खताहिअबुद्धि॥ विवेक नधरीचनिजबुद्धि॥ आपणजाउनीत्रिशुधी॥ जाळ्या ॥३६॥
मधीपडियेला॥२३॥ मेलआमागेमरणे॥ देखोसर्वासिहेचिकरणे॥ परिजन्म
मरणनिवारणे॥ हास्वार्थुकवणेनधरीजे॥२४॥ पालपास्त्रिपुत्राकारणे॥ आयु
लाहिजोउदने॥ परिभगवत्पदवीसाधने॥ हेनमनेसर्वथा॥२५॥ श्लोक॥ तंल
ब्ध्वा लुब्धकः क्रूरः कपोतंगृहमेधिनं॥ कपोतिकान्कपोतांश्च सिद्धार्थः
प्रययौ गृहं॥७२॥ टिका॥ जाळिपडिलाकपोतादुर्बुद्धि॥ जालीलुब्धकाचिका
र्यसिद्धि॥ सहकुटंबघेउनिखांदि॥ निघेपारधिनिजस्थाना॥२६॥ ऐसाजो
कोन्हिगृहमेधी॥ यासीसर्वथाकाजसाधी॥ जैसिकपोयाचिबुद्धि॥ तैसिसि
द्धीगृहमेध्या॥२७॥ बाळकास्त्रीकाकुलति॥ मरणपावलीकपोति॥ ऐसेदेख
तदेखतादुर्मति॥ तेथेनिश्चितिउडिघाली॥२८॥ यापरितोकपोता॥ कुटंबाची
मेधावाहाता॥ मरणपावलासर्वथा॥ विवेकुचित्तानधरिचि॥२९॥ श्लोक॥ ए
वंकुटुंब्यशांतात्मा द्वंद्वारामःपतत्रिवत्॥ पुष्णन्कुटुंबं कृपणः सानुबंधोव
सीदति॥७३॥ टिका॥ ऐसाकुटंबीगृहस्थ॥ कुटंबपोषनीअशक्तु॥ विषय
वासनाअशांतु॥ पावेघातुसकुटुंबा॥३०॥ गृहाश्रमितागृहाश्रमु॥ तोकेवळ

इंद्राच्या आरामु। कपोत्या ऐसा पडे भ्रमु। वृथा जन्मु दवडावा।। ३१।। श्लोक।। यः
प्राप्य मानुषं लोकं मुक्तिद्वारमपावृतं।। गृहेषु खगवत्सक्तस्तमारूढच्युतं वि
दुः।। ७४।। टीका।। येवनियेकर्मभुमीसि। जो पावला उत्तमा देहासि। याहिमाजि उत्तम
ता केलि। अग्रवर्णासिपै जन्म।। ३२।। आलिया मनुष्यदेहासि। मुक्तिचा दार वंरामु
कपासि। लव निमिष येके दिवसी। याव जन्मेसी मोकळा।। ३३।। इतरा वर्णाची हे गती
ब्राह्मण तरी पुण्यमूर्ति। ते सदा मुक्तचि असती। वृथा आसक्ति गुंतले।। ३४।। विद्वां
सु आणि वैराग्य। ते ब्रह्मादिका न लभे भाग्य। वृथा आसक्ति केले अभाग्य। शि
श्नोदरासंग वेचले।। ३५।। मनुष्यदेहि गृहाशक्तु। तो बोलिजे आरूढच्युतु। क
पोत्याच्या परि दुःखी तु। सिद्ध स्वार्थु जेणे नाशिला।। ३६।। विषयासि सर्वथा नाहि
तृप्ति। ऐसे श्रुतिपुराणे बोलति। करिता विषयाचि आशक्ति। थोरा मुकती नर
देह।। ३७।। नवल नरदेहा चिरव्याति। रामनामाच्या आवृत्ति। त्याहि मुक्ति दासी हो
ति। तो देह वेचिति विषयासी।। ३८।। विषयसुखाच्या आशक्ति। कोण्हा सजालि
नाहि तृप्ति। मृगजळाचिये प्राप्ति। केवि निवर्ति तृषार्थी।। ३९।। यालागि जाणते नि
मनुष्ये। नरदेहीचे निजायुष्ये। विषयाचे निसायासे। व्यर्थ का पीसे करिती।। ४०।।

नरदेहाऐसे निधान ॥ अनायासे लाधले जाण ॥ तव सांडिसांडि अभिमान ॥ येने समाधान पाविजसि ॥ ६१ ॥ पुढति नरदेहाचि प्राप्ति ॥ होइल ये यथ नाहि युक्ति ॥ या लागी सांडुनी विषयाशक्ति ॥ भावे श्रीपति भजावे ॥ ६२ ॥ कलयुगि सुगम साधन ॥ न लगे योग याग स्नान दान ॥ करिता निर्लज्ज हरिकीर्तन ॥ चारि मुक्ति चरण वंदिति ॥ ६३ ॥ इतरासारीप परिस्रुपा जरि ॥ येता कामा निति गावो खरि ॥ तैसे कीर्तना चेनि नेरे पारे ॥ देवो नेटे प्रत्यक्ष ॥ ६४ ॥ येका जनार्दनु म्हणे ॥ नश्वर देहाचे नि साधने ॥ जनि जनार्दन होणे ॥ हे मुद्रा तेणे लाविली ॥ ६५ ॥ येका जनार्दना शरण ॥ तव जनार्दनु जाला येकपण ॥ जैसे सुवर्ण अलंकारी कारण ॥ दोनावी जाण ते येक ॥ ६६ ॥ तेचि येकयेकादशि ॥ श्रीकृष्णु सांगे उद्धवासि ॥ अवधूत संगतसे यदूसी ॥ गुरोपदेशी उपदेशु ॥ ६७ ॥ इति श्री भागवते महापुराणे ॥ श्रीकृष्णउद्धवसंवादे ॥ यदुअवधूत इतिहासे ॥ येकाकारटीकायां सप्तमोध्यायः समाप्तः ॥ ६८ ॥ अ ॥ ७ ॥ संपूर्णमस्तु ॥ श्लोका ॥ ७४ ॥ ओवी ॥ ६८ ॥ ग्रंथसंख्या ॥ ७२२ ॥ श्रीजनार्दनार्पणमस्तु